

CEZA MUHALEMESİNDE HÜKÜM ÇEŞİTLERİ (CMK m. 223)*

(THE TYPES OF JUDGMENTS IN THE TURKISH CRIMINAL PROCEDURE CODE
(CPC Art. 223))

Dr. Elif Bekar**

ÖZ

“Ceza muhakemesinde hüküm çeşitleri” başlıklı çalışmada, ilk olarak hüküm kavramına değinilmiş olup, bu kapsamda esas olarak maddi ve şekli, esasa ve usule ilişkin kesin hüküm kavramlarına yer verilmiştir. Bundan sonra Ceza Muhakemesi Kanunu’nda (CMK) yer alan hüküm çeşitleri incelenmiştir. Kanunda ilgili düzenlemede (m. 223) hüküm çeşitlerinin yer aldıkları sıra esas alınmak suretiyle öncelikle beraat kararı verilmesi gereken haller, ardından ceza verilmesine yer olmadığı, mahkumiyet, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi ve davanın düşmesi kararları ele alınmıştır. Son olarak da hüküm sayılan diğer haller değerlendirme konusu yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hüküm, karar, beraat, ceza verilmesine yer olmadığı kararı, mahkumiyet, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi, davanın düşmesi kararı.

ABSTRACT

This study deals with the types of judgments stipulated in the Turkish Criminal Procedure Code (CPC), Art. 223. At the beginning, the study puts forth the concept of judgment. In this context, substantive with formal definite provisions and substantially with procedural definite provisions are mainly included. After that, the types of judgment included in the CPC were examined. On the basis of the order in which they are included in the relevant regulation (Art. 223), firstly there are cases where an *acquittal* decision should be made, is followed by a judgment to *no need to inflict punishment*, *conviction*, judgment to *measure of security*, *inadmissibility of the case* and the judgment of *dismissal* have been specified. Finally, the study assesses the other cases that considered as a judgment.

Keywords: Judgment, decision, acquittal, judgment to no need to inflict punishment, conviction, judgment to measure of security, inadmissibility of case, judgment of dismissal.

***

---

* Bu makale, 25.5.2017 tarihinde Editörler Kurulu’na ulaşılmış olup birinci hakem onayından 30.5.2017 tarihinde, ikinci hakem onayından 3.6.2017 tarihinde geçmiştir.

** İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı, elifbkr@istanbul.edu.tr

Giriş

Ceza muhakemesinin amacı, maddi gerçeğin araştırılmasıdır¹. Maddi gerçek, geçmişte gerçekleşmiş bir olayın deliller vasıtasıyla ortaya çıkarılmasıdır². Maddi gerçek araştırılırken insan hakları ihlallerine yol açılmamalı ve hukukun temel prensipleri dikkate alınarak araştırma yapılmalıdır³. Ceza muhakemesi normları sùjelerin haklarını koruyan kuralları içermeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle gerçeğe her halükarda değil; hukuk kurallarına uygun hareket edilerek ve insanlık onurunu koruyarak ulaşılmaları gerekmektedir. Dolayısıyla muhakeme adil yargılanma hakkına uygun şekilde yapılmalıdır⁴.

Mahkeme tarafından duruşma sonunda maddede sayılan son kararlardan hangisinin verileceğine duruşmada ortaya konulan delillerden yola çıkılarak ve bu deliller tartışılarak karar verilecektir. Nitekim CMK m. 217/1'e göre, mahkeme kararını ancak duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış delillerle dayandırabilir.

Mahkemede delillerin değerlendirilebilmesi için delillere doğrudan doğruya ulaşılması gerekir. Doğrudanlık ilkesinin gereği olarak deliller, duruşmada mahkemenin huzurunda tartışılmalıdır. Nitekim bu ilkenin bir diğer sonucu olarak duruşmaya katılan hakim, hükme de katılmalıdır. Bu nedenle duruşma hakimi ve hükmü veren hakim birbirinden farklı olmamalıdır. Duruşmada deliller, hem ayrı ayrı hem de bir bütün olarak değerlendirilmelidir⁵. Duruşmada tartışılmayan bir delil hükümde dikkate alınamaz. Delillerin doğrudan doğruya ve sözlü olarak ortaya konması üzerine hakim vicdani kanaatine göre karar verileceği için duruşmanın bitmesi ve hükmün verilmesi arasından uzun bir zaman geçtiği takdirde, hüküm duruşmada edinilen kanaate göre verilmemiş

¹ **Nurullah Kunter**, Ceza Muhakemesi Hukuku, 9. bs., İstanbul, 1989, kn. 15; **Bahri Öztürk/Durmuş Tezcan/Mustafa Ruhan Erdem/Özge Sırma Gezer/Yasemin Saygılar Kırıt/Özdem Özaydın/Esra Alan Akcan/Efser Erden Tütüncü**, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 10. bs., Ankara, 2016, s. 31; **Yener Ünver/Hakan Hakeri**, Ceza Muhakemesi Hukuku, 12. bs., Ankara, 2016, s. 8; **Nur Centel/Hamide Zafer**, Ceza Muhakemesi Hukuku, 13. bs., İstanbul, 2016, s. 6; **Süheyl Donay**, Güncelleştirilmiş Ceza Yargılaması Hukuku, İstanbul, 2015, s. 6; **Veli Özer Özbek/M. Nihat Kanbur/Koray Doğan/Pınar Bacaksız/İlker Tepe**, Ceza Muhakemesi Hukuku, 2. bs., Ankara, 2011, s. 41; **Erdener Yurtcan**, Ceza Yargılaması Hukuku, 12. bs., İstanbul, 2007, s. 6; **Faruk Turhan**, Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara, 2006, s. 3; **Stefan Seiler**, Strafprozessrecht, 9. Aufl., Wien, 2008, § 1, kn. 1; **Otfried Ranft**, Strafprozessrecht, 3. Aufl., Stuttgart, 2005, § 1, kn. 3; **Werner Beulke**, Strafprozessrecht, 12. Aufl., Heidelberg, 2012, § 1, IV 2, kn. 3 vd.; **Claus Roxin/Bernd Schönemann**, Strafverfahrensrecht, 26. Aufl., München, 2009, § 1, kn. 3.

² **Nurullah Kunter/Feridun Yenisey/Ayşe Nuhoglu**, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, Birinci Kitap, 17. bs., İstanbul, 2009, s. 25; **Centel/Zafer**, s. 6; **Hakan Karakehya**, Ceza Muhakemesinde Maddi Gerçeğin Tespiti, Ankara, 2016, s. 16; **Hakan Karakehya**, "Dolaylı Maddi Gerçek: Ceza Muhakemesinde Yargılama Makamının Maddi Gerçeğe Deliller Aracılığıyla Ulaşma Zorunluluğu Üzerine", TAAD, Y. 7, S. 27, 2016, s. 64. Ayrıca bkz. **Thomas Weigend**, Çev. Ali Emrah Bozbayındır, "Ceza Muhakemesi Gerçeği mi Anyor? Bir Alman Perspektifi", CHD, Y. 1, S. 2, 2006, s. 330-344.

³ **Öztürk/Tezcan/Erdem/Sırma Gezer/Saygılar Kırıt/Özaydın/Alan Akcan/Erden Tütüncü**, s. 31.

⁴ **Centel/Zafer**, s. 7.

⁵ **Doğan Soyaslan**, Ceza Muhakemesi Hukuku, 4. bs., Ankara, 2010, s. 403, 404.

olacaktır⁶. Mahkeme önüne konulan delilleri aynı duruşmada ara vermeden sonuçlandırmalıdır. Bu deliller hâkimin vicdanî kanaatiyle serbestçe takdir edilir. Ancak bu deliller hakimın vicdanına göre olayı yansıtmaya, ortaya çıkarmaya yaramalıdır⁷.

Diğer yandan suç, ancak hukuka uygun bir şekilde elde edilmiş her türlü delille ispat edilebilir. Nitekim CMK m. 217/2; “Yüklenen suç, hukuka uygun bir şekilde elde edilmiş her türlü delille ispat edilebilir” hükmüne yer vermiştir. Yine CMK m. 206/2-a’ya göre, deliller hukuka uygun şekilde elde edilmelidir. Zira delil, eğer kanuna aykırı olarak elde edilmişse reddolunacaktır.

Maddi gerçeğin hukuka uygun elde edilen deliller ile araştırılmasından sonra ceza muhakemesinin yürütülmesinin sonunda mahkemenin uyuşmazlık hakkında verdiği nihai karar “hüküm” veya “son karar” olarak adlandırılmaktadır⁸. Sözlük anlamı “yargı, egemenlik, hakimiyet, aynı veya benzer nitelik, önem, geçerlilik, karar”⁹ olan hüküm, muhakeme hukukunda uyuşmazlığı çözen ve sonucu belirleyen karar anlamına gelmektedir¹⁰. Ceza muhakemesinde hüküm ve karar birbirine karıştırılmaktadır. Ceza muhakemesinde karar üst bir kavram olmakla birlikte¹¹ uyuşmazlık hakkındaki irade açıklaması, mahkeme tarafından verilen ve davayı sonlandıran nihai kararlar ve tüm ara kararlardır¹². Bu nedenle üst bir kavram olduğunu belirttiğimiz karar, hükmü kapsamakla birlikte, her hükmün bir karar olduğunu ancak her kararın bir hüküm olmadığını ifade edebiliriz¹³.

Mahkeme tarafından verilen hükmün konusu ise, CMK m. 225/1’de belirtildiği üzere iddianamede gösterilen fiil ve faildir. Duruşma sonunda tutanağa geçirilen hüküm fıkrası okunup gerekçesi ana çizgileri ile anlatılmaktadır. Duruşmanın sona erdiği açıklandıktan sonra hükmün verilmesi gerekmektedir. Duruşmanın hüküm ile sona ermesi aynı zamanda hükmü veren mahkeme tarafından muhakemenin sonlanması anlamına gelmektedir¹⁴. Bununla birlikte Yargıtay, duruşmanın sona erdiği tefhim olunmadan hüküm kurulmasını bozma nedeni saymaktadır¹⁵. Hüküm fıkrası herkes tarafından ayakta dinlenir (CMK m. 231). CMK m. 232, hükmün gerekçesi ve fıkrasının içereceği hususlara yer vermektedir.

⁶ **Cumhur Şahin/Neslihan Göktürk**, Ceza Muhakemesi Hukuku II, 2. bs., Ankara, 2013, s. 157.

⁷ **Soyaslan**, s. 403, 404.

⁸ Kabahatler Kanunu’nda kabahat nedeniyle verilen ve uyuşmazlığı çözen kararlar kanun koyucu tarafından “son karar” olarak adlandırılmıştır. KK m. 29’a göre; “Mahkemenin verdiği son karara karşı, Ceza Muhakemesi Kanununa göre itiraz edilebilir. Bu itiraz, kararın tebliği tarihten itibaren en geç yedi gün içinde yapılır”. Bu düzenlemeden yola çıkarak “son karar” kavramının “hüküm” yerine kullanılmaması gerektiğine dair bkz. **Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe**, Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 715; **Centel/Zafer**, s. 767.

⁹ Türk Dil Kurumu (www.tdk.gov.tr).

¹⁰ **Yurtcan**, Ceza Yargılaması Hukuku, s. 458.

¹¹ **Erdal Yerdelen**, Ceza Muhakemesinde Hükümün Gerekçesi, Ankara, 2015, s. 11.

¹² **M. Tahir Taner**, Ceza Muhakemeleri Usulü, 3. bs., İstanbul, 1955, s. 231.

¹³ **Yerdelen**, s. 12.

¹⁴ **Urs Kindhäuser**, Strafprozessrecht, 3. Auflage, Baden-Baden, 2013, § 24, kn. 1.

¹⁵ Yarg. 6. CD., 20.02.2006, 659/1440 (**Erkan Şenses**, “Ceza Muhakemesinde “Beraat” Hükümü Verilen Haller”, TBB Dergisi, 2012 (98), s. 346).

I. Hüküm Kavramı

Hüküm, ceza muhakemesine konu uyuşmazlığın esas ve usulden çözülmesine ve yargılamanın sonlanmasına sebep olan karardır¹⁶. Böylece hükmün muhakemeyi sonlandırıcı özel bir etkiye sahip olduğu söylenebilir¹⁷. Ancak muhakeme aslında hüküm ile sona ermeyip, verilen hükmün kesinleşmesi gerekmektedir. Nitekim kovuşturma evresi, iddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evreyi ifade etmektedir. Bu durumda hüküm, ceza muhakemesine konu uyuşmazlığı çözen, yargılama konusuna ilişkin verilen ve kovuşturmanın bir bölümünü sona erdiren karar olarak ifade edilebilir¹⁸.

Hükmün kanun yoluna süresinde başvurulmaması nedeniyle kesinleşmesi veya hükme karşı başvurulabilecek bir hukuki yolun mevcut olmaması halinde muhakemenin sonlanması söz konusu olacaktır¹⁹. Böylece kesin hüküm, birinci ihtimalde hakkında olağan kanun yoluna başvuru imkânı kalkmış olan hüküm olarak ifade edilmektedir²⁰. Diğer bir ihtimale göre, hükümlerin bazılarında kanun yolu kapalıdır ve bu hükümler verildiklerinde kesindir²¹. Bir diğer ihtimalde kanun yoluna tabi hükümlerde kanun yolu süreci tamamlandığı takdirde hüküm kesinleşmiş olacaktır²². Bu nedenle kesin hüküm, nihaidir ve bağlayıcı bir özelliğe sahiptir²³ ve bu husus bütün hukuk dalları bakımından geçerlidir²⁴. Hatta bu durum AY m.138/4'de şu şekilde ifade edilmiştir: "*Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez*".

Kesin hüküm, muhakemeyi sonlandırmakta olup, kesin hüküm ile mahkûmiyet, kişinin kendisi hakkında öngörülen yaptırımın infazının esasını oluşturmaktadır ve aynı zamanda yargılama giderlerinin de tahsil kabiliyetini göstermektedir²⁵.

Kesin hüküm, **şekli ve maddi kesin hüküm** şeklinde ayrılmaktadır. Bu ayırım kanuni bir ayırım olmamakla birlikte uygulama ve öğreti tarafından benimsenmektedir²⁶. Şekli kesin hüküm, uyuşmazlık ile ilgili verilen hükmün değişmeyeceği ve bu hükme karşı kanun yolunun kapalı olması durumunu ifade etmektedir²⁷. Bu durumda olağan kanun yolunun kapalı olduğu bir hü-

¹⁶ **Murat Balcı**, Ceza Muhakemesinde Hüküm ve Çeşitleri, Ankara, 2013, s. 12.

¹⁷ **Kindhäuser**, Strafprozessrecht, § 24, kn. 3.

¹⁸ **Koray Doğan**, "Ceza Muhakemesinde Hüküm", CHD, Y. 3, S. 7, 2008, s. 172.

¹⁹ **Kindhäuser**, Strafprozessrecht, § 24, kn. 3.

²⁰ **Doğan**, Ceza Muhakemesinde Hüküm, s. 173.

²¹ CMK m. 272; "...(3) Ancak; a) Hapis cezasından çevrilen adli para cezaları hariç olmak üzere, sonuç olarak belirlenen üçbin Türk Lirası dâhil adli para cezasına mahkûmiyet hükümlerine, b) Üst sınırı beşyüz günü geçmeyen adli para cezasını gerektiren suçlardan beraat hükümlerine, c) Kanunlarda kesin olduğu yazılı bulunan hükümlere, karşı istinaf yoluna başvurulamaz."

²² **Balcı**, s. 15.

²³ **Beulke**, § 24, kn. 501.

²⁴ **Ahmet Cahit İyilikli**, Hukuk Yargılamasında Kesin Hüküm, Ankara, 2016, s. 39, 40.

²⁵ **Uwe Hellmann**, Strafprozessrecht, Berlin, 1998, T.IV, § 5, kn. 1, 2.

²⁶ **Ranft**, § 65, kn. 1868.

²⁷ **Beulke**, § 24, kn. 502.

küm olması, ya da kanun yoluna dair başvurunun yapılmamış olması, geri alınması, reddedilmesi veya kabul edilmesi ve düzelterek onanması şekli kesin hükmün varlığını göstermektedir²⁸.

Diğer yandan şekli kesin hüküm, somut yargılamadaki kararın etkisine de işaret eder. Hükümün infazı²⁹ ve adli sicile kayıt bakımından şekli hükmün bir koşul niteliğinde olduğu şüphesizdir³⁰. Prensipten özel hukukta hükmün kesinleşmesi infaz için bir koşul niteliğinde değil iken³¹ ceza hukukunda cezanın uygulanabilmesi bakımından hükmün kesinleşmesi gerekmektedir³².

Bu ayrıma göre kesin hükmün diğer bir türü, maddi kesin hükümdür. İlk olarak maddi kesin hükmün varlığından söz edebilmek için şekli kesin hükmün varlığının şart olduğunu söyleyebiliriz³³. Maddi kesin hüküm, değerlendirme konusu fiile ilişkin bazı etkilere sahiptir. Örneğin bu karar gelecek için adeta engelleyici bir etkiye sahiptir. Çünkü maddi kesin hüküm ile mahkûmiyet konusu fiile yönelik değerlendirme aşında değiştirilemez bir özellik arz etmektedir³⁴. Aynı uyumsuzluk konusu ile tekrar dava açılmayacak olup, beraat dahil olmak üzere yeniden hüküm verilmesi söz konusu değildir. Bu özellik aynı zamanda “*ne (non) bis idem*” ilkesine işaret etmektedir³⁵.

Öte yandan maddi kesin hükmün olumlu etkisi olarak bağlayıcılık etkisi kabul edilmektedir. Kesin hükümlerin içerikleri ve diğer yargılamalara etkileri de yine maddi kesin hüküm kavramı ile açıklanmaktadır³⁶.

Ayrıca bir kararın mahkeme tarafından verilmemiş olması ya da verilmiş olsa dahi henüz bildirilmemiş, yayımlanmamış olması halinde ne şekli ne de maddi anlamda kesin hükmün varlığından söz edilebilir. Öte yandan mahkeme kararının hiçbir hukuki sonuç doğurmayacak temel bir eksiklik içermesi halinde de verilen karar ne şekli ne de maddi anlamda kesin hüküm niteliğindedir³⁷.

²⁸ **Yurtcan**, Ceza Yargılamasında Kesin Hüküm, s. 14 vd.; Balcı, s. 15.

²⁹ **Beulke**, § 24, kn.502; **Roxin/Schünemann**, § 52, kn. 1.

³⁰ **Hellmann**, T.IV, § 5, kn. 2.

³¹ Benzer yönde bkz. “*Temyizin icraya etkisi*” başlıklı HMK m.367; “(1) *Temyiz, kararın icrasını durdurmaz. İcra ve İflas Kanununun icranın geri bırakılmasıyla ilgili 36 ncı maddesi hükmü saklıdır. Nafaka kararlarında icranın geri bırakılmasına karar verilemez. (2) Kişiler hukuku, aile hukuku ve taşınmaz mal ile ilgili aynı haklara ilişkin kararlar kesinleşmedikçe yerine getirilemez*”.

³² **Roxin/Schünemann**, § 52, kn.5. Nitekim 5275 sayılı CGTİHK m. 4, “*İnfazın Koşulu*” başlıklı olup, şu şekildedir: “(1) *Mahkûmiyet hükümleri kesinleşmedikçe infaz olunamaz*”. Aynı şekilde Alm. CMK § 449’a göre, ceza mahkemeleri tarafından verilen mahkûmiyet hükmünün infazı için hükmün kesinleşmesi gerektiğine yer vermektedir (**Ranft**, § 65, kn. 1870).

³³ **Ranft**, § 65, kn.1869; **Beulke**, § 24, kn. 503.

³⁴ **Roxin/Schünemann**, § 52, kn. 5.

³⁵ **Beulke**, § 24, kn. 503.

³⁶ Kesin hükmün bağlayıcılık etkisi üç şekilde değerlendirilmektedir: 1. Medeni muhakemede kesin hükmün ceza muhakemesine etkisi, 2. Ceza muhakemesindeki kesin hükmün medeni muhakemeye etkisi, 3. Ceza muhakemesindeki kesin hükmün ceza muhakemesine etkisi (**Yurtcan**, Ceza Yargılamasında Kesin Hüküm, s. 27).

³⁷ **Roxin/Schünemann**, § 52, kn. 24, 25.

Bununla birlikte diğere bir tasnife göre hüküm şu şekilde ayrılmaktadır: **Esasa ilişkin hüküm ve usule ilişkin hüküm**³⁸. Esasa ilişkin hüküm, mahkemenin esas hakkında karar vermesi ve maddi hukuka göre (esasa ilişkin), sanığa yüklenen suç ve buna yönelik olası sonuçları ile ilgili hüküm verilmesine hizmet eder. Bu kapsamda ilk olarak mahkûmiyet veya beraat söz konusu olacaktır. Esasa ilişkin hüküm, ceza davası bakımından maddi hukuk açısından kesinleşmeye yetkin karar anlamına gelmektedir³⁹. CMK'da hüküm olarak sayılanlardan bir kısmı yargılanan uyuşmazlığın esasını çözücü bir mahiyete sahiptir. CMK'da hüküm olduğu belirtilen kararlar arasında mahkûmiyet ve beraat dışında ceza verilmesine yer olmadığı ve güvenlik tedbirlerine hükmedilmesi kararının da esasa ilişkin hüküm olduğu söylenebilir⁴⁰.

Usule ilişkin hüküm, yargılamayı sonuçlandıran ve fakat uyuşmazlığın esasına girmeyen hükümdür⁴¹. Yargılanan uyuşmazlığa dair muhakeme koşulları mevcutsa, bir muhakeme engeli yoksa usule ilişkin hüküm verilmektedir. Muhakeme engelinin varlığı duruşmada hemen fark edilebilir veya engel sonra da ortaya çıkabilir. Bu durumda muhakemenin devamı ve özellikle esasa ilişkin karar verilmesi mümkün olmayıp, mahkeme aşağıda hüküm çeşitleri başlığında değineceğimiz üzere düşme kararı vermek zorundadır. Dolayısıyla bu durumda olayda muhakeme engeli bulunduğu için esasa ilişkin hüküm verilmesi mümkün olmayıp, usule ilişkin hüküm verilmektedir. Ancak istisnai şekilde buna uygun bir durum ortaya çıkabilir. Şöyle ki bir muhakeme engelinin mevcut olduğu ve düşme kararının verilmesi gereken durumda aynı zamanda o zamana kadar delillerin toplanması aşaması tamamlanmış ve sanığın söz konusu fiili işlediği ispatlanamamış ise yani esasa ilişkin beraat hükmünün verilmesi gerekiyorsa bu iki durum aynı anda gerçekleşmiş olacaktır⁴². Böyle bir ihtimalde de sanığın daha lehine olan beraat yönünde karar verilmelidir.

Sonuç olarak usule ilişkin hüküm, maddi hukuki duruma yönelik değildir. Örneğin muhakeme engeli nedeniyle davanın düşmesine ilişkin hüküm bu şekildedir. Bu karar da maddi hukuk açısından kesinleşmeye yetkin olmayan bir karardır⁴³. Bu nedenle CMK'da belirtilen hükümlerden davanın reddi, düşme kararı ve adli yargı dışındaki bir yargı merciine yönelik görevsizlik kararı usuli hüküm olarak nitelendirilebilir⁴⁴.

II. Hüküm Çeşitleri

1412 sayılı CMUK m. 253'e göre hüküm çeşitleri; beraat, mahkûmiyet, davanın reddi, davanın düşmesi ve muhakemenin durması kararlarıdır. 5271 sayılı CMK'ya göre hüküm çeşitleri ise, "Duruşmanın sona ermesi ve hüküm" başlıklı m.223'de yer almaktadır. CMK'daki hüküm çeşitleri; beraat, ceza veril-

³⁸ **Kindhäuser**, Strafprozessrecht, § 24, kn. 2, 4. Bir diğere tasnife göre, kesin hüküm mutlak ve nispi kesin hüküm olarak ayrılmaktadır. Bu ayrıma dair bkz. **Roxin/Schünemann**, § 52, kn. 3, 4.

³⁹ **Kindhäuser**, Strafprozessrecht, § 24, kn. 5.

⁴⁰ **Balcı**, s. 13.

⁴¹ **Balcı**, s. 13.

⁴² **Kindhäuser**, Strafprozessrecht, § 24, kn. 6.

⁴³ **Kindhäuser**, Strafprozessrecht, § 24, kn. 6.

⁴⁴ **Balcı**, s. 13.

mesine yer olmadığı, mahkumiyet, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi ve davanın düşmesi kararı olarak belirlenmiştir.

Alm. CMK 260. maddesi “Hüküm” başlıklı olup, bu maddede mahkemenin vereceği hükme dair açıklamalar mevcuttur. Ancak bu maddenin CMK m. 223'ten temel farkı, hüküm çeşitlerine yer vermemiş olmasıdır. Bu maddede, duruşmanın müzakerenin ardından hükmün tefhimi ile sona erdiği belirtilmiştir. Ayrıca buna göre, hüküm fıkrasında, sanığın sorumluluğuna sebep teşkil eden fiile, fiilin hukuki nitelendirmesi için bu fiilin kanunda karşılık geldiği suçta dair başlığa yer verilmelidir. Bununla birlikte aynı maddede hükümde öngörülen yaptırımlara dair belirtilmesi gereken esaslara değinilmiştir.

A. Beraat Kararı

Beraat, “aklanma” anlamına gelmekte olup, fail hakkında cezaya hükümünmaması halini ifade eder⁴⁵. Beraat sanık hakkında verilen kararlar içerisinde sanığın en lehine olan karar olmakla birlikte⁴⁶ esasa ilişkin karar niteliğindedir⁴⁷.

Bununla birlikte beraat kararı verilirken kullanılacak terim tartışma konusu yapılmaktadır. YCGK'nun bir kararında⁴⁸, “*Duruşmanın sonunda verilecek kararlardan birinin ancak beraat biçiminde olması halinde, yasaya uygun bir hükmün varlığından söz edilebilir. Bunun yerine **aklama** sözünün kullanılması yasaya aykırıdır*” ifadesine yer verilmektedir. Bu görüş, CMK m. 232'den yola çıkılarak gerekçelendirilmektedir. Buna göre, hükümde bulunması gereken unsurlar belirtilirken hangi kararın verildiğinin hükme yazılacağı ifade edilmektedir. Bu durumda da hüküm çeşitlerinin düzenlendiği CMK m. 223 dikkate alınacaktır. Bu düzenlemede yer alan hüküm çeşitleri dikkate alındığında beraat hükmünün mevcut olduğu ve fakat aklanma ifadesinin yer almadığı ileri sürülmektedir⁴⁹. Ancak bu durum, Yargıtay'ın fazla biçimsel yaklaşması nedeniyle eleştirilmektedir⁵⁰.

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 223/2 hükmüne göre beraat kararı; a) Yüklenen fiilin kanunda suç olarak tanımlanmamış olması, b) Yüklenen suçun sanık tarafından işlenmediğinin sabit olması, c) Yüklenen suç açısından failin kast veya taksirinin bulunmaması, d) Yüklenen suçun sanık tarafından işlenmesine rağmen, olayda bir hukuka uygunluk nedeninin bulunması, e) Yüklenen suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmaması hallerinde verilir.

Beraat hükmünün gerekçesinde, belirtilen bu hallerden hangisine dayandığının gösterilmesi gerekir. Burada maddede belirtilen beraat türlerinden hangisine ulaşıldığına yer verilmelidir. Aksi halde gerekçe yetersiz kabul edilip, bu husus bozma sebebi olacaktır⁵¹.

⁴⁵ **İsmail Deniz**, Ceza Muhakemesinde Hüküm, Ankara, 2014, s. 53.

⁴⁶ **Feridun Yenisey/Ayşe Nuhoğlu**, Ceza Muhakemesi Hukuku, 4. bs., Ankara, 2016, s. 769.

⁴⁷ **Seiler**, § 8, kn. 840.

⁴⁸ YCGK, 17.09.1979, 7-283/331 (**Yurtcan**, Ceza Yargılaması Hukuku, s. 454).

⁴⁹ **Yerdelen**, s. 273.

⁵⁰ **Yurtcan**, Ceza Yargılaması Hukuku, s. 454.

⁵¹ “*Şahsi davacıların aksi kanıtlanmayan iddiaları ve bu iddiaları doğrulayan 27.2.1998 günlü tutanaklardan, tüm sanıkların olay mahallinde oldukları ve hatta sanık Zülfü .... elinde kırılan çerçeveye ait aliminyum ulama demiri ile yakalandığı belirtilmiş olmasına göre sanıklara isnat olunan ızrar suçunun kanıtlandığı gözetilmeden ve ifadeler arasın-*

Ayrıca CMK m. 223/9 hükmü gereği, derhâl beraat kararı verilebilecek hâllerde durma, düşme veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilemez. Burada kastedilen birden fazla kararın verilebilme imkanının olması halinde sanığın daha lehine olan kararın tercih edilmesidir. Durma veya düşme kararlarının aleyhe sonucu engellemek için var olduğu ve beraat kararını değil, mahkumiyeti engelleyici olduğu kabul edilmelidir⁵². Bazı durumlarda birden fazla hüküm çeşidi aynı olayda söz konusu olabilir. Burada hüküm çeşitleri bakımından failin lehine olanı tespit etmek için değerlendirme yapmak gerekmektedir. Örneğin, yüklenen suçla bağlantılı olarak yaş küçüklüğü, akıl hastalığı veya sağır ve dilsizlik hali ya da geçici nedenlerin bulunması durumunda ayrıca kast veya taksirin olmadığı ve şahsi cezasızlık sebebinin bulunması halinde verilecek karar incelenmelidir. Bu hallerden kast veya taksirin olmaması halinde beraat kararının verilmesi gerekir iken, yaş küçüklüğü, akıl hastalığı veya sağır ve dilsizlik hali ya da geçici nedenlerin mevcut olması ve şahsi cezasızlık sebebinin bulunması durumunda ileride değineceğimiz üzere ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilecektir. Yargılama konusu olayın bir de şikayete tabi olması ve şikayetten vazgeçilmesi ihtimalinde düşme kararının söz konusu olacağı söylenebilir. Bu gibi hallerde verilebilecek hükümler arasında hangisi sanığın lehine olan hüküm ise, o hükme karar verilmelidir⁵³.

Diğer yandan ilgili hükümde yer alan “*derhal beraat kararı verilebilecek hallerde...*” ifadesi ile anlatılmak istenenin ne olduğu değerlendirilmelidir. Bir görüşe göre, burada belirtilen “*derhal*” kelimesi dar yorumlanarak bu ifade ile yargılamanın başlangıcında⁵⁴ daha yargılamaya başlamadan evvel beraat kararı verilecek haller kastedilmektedir. Ancak bu şekilde yapılan yorum, CMK ile uyumlu olmaması nedeniyle eleştirilmektedir. CMK’da iddianamenin iadesi söz konusu olabileceği için iddianameyi inceleyerek kabul eden mahkeme bundan hemen sonra delil yetersizliğinden beraat kararı veremeyecektir. Bu nedenle iddianamenin iadesi müessesesi de dikkate alındığı takdirde derhal beraat kararının verilebileceği halleri yargılamaya başlamadan evvel şeklinde yorumlamak mümkün değildir⁵⁵.

Bu hükmün fiilin kanunda suç olarak düzenlenmemiş olması halinde durma, düşme veya ceza verilmesine yer olmadığı kararının değil; derhal beraat kararının verilmesi gerektiğini ifade ettiği belirtilmiştir. Mahkumiyet kararının verilmesi ihtimalinin söz konusu olduğu durumlarda ise bu hüküm uygulanmayacaktır⁵⁶. Bununla birlikte bu düzenleme, fiilin suç oluşturmaması veya suç olmaktan çıkarılmasına ilişkin bir husus olarak kabul edildiği takdirde de maddenin diğer fıkraları ile birlikte incelenmesi gerekir. Söz konusu maddenin

---

daki çelişki dahi giderilmeye çalışılmadan eksik inceleme sonucu, yetersiz gerekçe ile beraat hükmü kurulması, Yasaya aykırı şahsi davacılar vekili ve sanıklar vekilinin temiz itirazları bu nedenle yerinde görüldüğünden hükmün bu sebeplerden dolayı istem gibi bozulmasına, 15.9.1998 gününde oybirliğiyle karar verildi.” Y. 10. CD, T. 15.09.1998, 1998/6069, 1998/8091 (www.kazanci.com) (Yerdelen, s. 274).

⁵² YCGK, 12.04.2011, 2010/4, MD-178-2011/41 (Şahin/Göktürk, s. 154).

⁵³ Yerdelen, s. 275, 276.

⁵⁴ Yerdelen, s. 276.

⁵⁵ 1412 sayılı CMUK’ta iddianamenin iadesi kurumuna yer vermediği ve mahkeme dava açıldıktan sonra ilk kez dosya ile karşılaştığı için bu şekilde derhal beraat kararı verilmesi mümkündür (Şahin/Göktürk, s. 154).

⁵⁶ Yerdelen, s. 276.

2. fıkrasındaki fiilin suç oluşturmaması halinde beraat kararı verileceği ve 9. fıkradaki derhâl beraat kararı verilebilecek hâllerde durma, düşme veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilemeyeceği düzenlemeleri birlikte değerlendirildiğinde fiil suç oluşturmamakta ise, 9. fıkra hükmünün uygulanması düşünülemez⁵⁷. Burada tartışma konusu yapılan ibare, “delil araştırmasına gerek olmaksızın” beraat kararı verilebilecek bir durumda daha aleyhe olan bir kararın verilmesinin engellenmesi anlamına gelmektedir. Bu bağlamda durma veya düşme kararları lehe olan karar bakımından engel teşkil etmezler⁵⁸. Örneğin, zamanaşımı süresinin dolması nedeniyle düşme kararı verilecek olan bir davada eğer beraat kararı verilebilecek ise beraat kararı verilmelidir. Benzer yönde Ceza Genel Kurulu’nun bir kararında önödeme tabi bir suçun işlenmesi halinde önödeme ihtarı yapmadan beraat kararı verilmiş olup, kararın gerekçesinde de bu durum izah edilmiştir. Kararda “...kural olarak düşme nedenleri bulunduğu hakim, başka hususları araştırmadan düşme nedeninin uygulanma olanağı olup olmadığını araştırır. Önödeme de düşme nedenlerinden biridir. CMUK’un derhal beraat kararı verilebilecek hallerde durma veya düşme kararı verilemeyeceğine ilişkin hükmü ise bu kuralın istisnalarındandır. Durma ve düşme nedenleri mahkumiyeti engellemek amacıyla kabul edilmiş olup, beraat kararı durma ve düşme kararlarından daha güvenceli ve önceliklidir”⁵⁹.

1. Fiilin Kanunda Suç Olarak Tanımlanmamış Olması

Suçta ve cezada kanunilik ilkesinin gereği olarak işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun açıkça suç saymadığı bir fiilden dolayı kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz. Suçta ve cezada kanunilik ilkesini düzenleyen TCK m. 2 şu şekildedir: “Kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz. Kanunda yazılı cezalardan ve güvenlik tedbirlerinden başka bir ceza ve güvenlik tedbirine hükmolünamaz”. Aynı esas Anayasa m. 38’de yer almaktadır: “Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez”. Bu ilkeye göre, suç sayılan fiilin kanunda düzenlenmiş olması fiilden önce olmalıdır. Diğer bir deyişle bu durumda kişinin fiili işlediği sırada söz konusu fiil suç olarak düzenlenmemiş haldedir.

Öte yandan TCK m. 7 “Zaman Bakımından Uygulama” başlıklı olup, bu temel ilkeye yer vermektedir. TCK m. 7/1’de açık şekilde ifade edildiği üzere suç işlendikten sonra yürürlüğe giren kanuna göre suç sayılmayan bir fiilden dolayı kimse cezalandırılmaz ve hakkında güvenlik tedbiri uygulanamaz. Bu ihtimalde ise, fiil işlendikten sonra fiilin suç sayılmaması durumu söz konusudur. Fiil işlendikten sonra, yargılama veya infaz aşamasında yahut infazdan sonra suç olmaktan çıkarılmış olabilir. TCK m. 7/1’e göre, yürürlüğe giren kanuna göre suç sayılmayan bir fiilden dolayı ceza veya güvenlik tedbiri hükmolünmüşse infazı ve kanunî neticeleri kendiliğinden kalkacaktır. Bu durumda beraat kararı verilirken hakim kararını kanuna dayandıracaktır⁶⁰.

⁵⁷ Şahin/Göktürk, s. 154, 155.

⁵⁸ Kunter, kn. 483.

⁵⁹ YCGK, 8.4.2003, 9-84/85 (www.kazanci.com) (Turhan, s. 390).

⁶⁰ Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 666.

2. Suçun Sanık Tarafından İşlenmediğinin Sabit Olması

Sanığın suçu işlemediğinin sabit olması, ortaya konulan ve tartışılan deliller ile isnat edilen fiili işlemediğinin kesin olarak anlaşılmasıdır. Bu durumda yüklenen suç işlenmiş, fakat sanık tarafından işlenmemiştir⁶¹.

Bu durum bazen söz konusu suçun başka bir kişi tarafından işlendiğinin ispatlanması ya da sanığın suçu işlemediğine ilişkin delillerin ortaya çıkması ile gerçekleşmiş olabilir. Örneğin, fiilin başkası tarafından işlendiği⁶² veya sanığın olay yerinde olmadığına ispatlanması halinde bu şekilde değerlendirme yapıp karar verilebilecektir⁶³. Böyle bir durumda kişi hakkında aşağıda değineceğimiz “*yüklenen suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmaması*” nedeniyle beraat kararı verilmesi değil; “*yüklenen suçun sanık tarafından işlenmediğinin sabit olması*” nedeniyle beraat kararı verilmesi daha lehedir. Her iki karar da sübuta ilişkin olmakla birlikte aşağıda değineceğimiz üzere yüklenen suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmaması halinde yüklenen suçun sanık tarafından işlendiğine dair yeterli delil mevcut değildir ve beraat kararı verilmelidir. Oysa ki suçun sanık tarafından işlenmediğinin sabit olması durumu, kişinin söz konusu fiili işlemediğinin ispatlanması anlamına gelmektedir.

Nitekim yüklenen suçun sanık tarafından işlenmediğinin sabit olması hali, fiilin başka hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde sanık tarafından işlemediğinin ortaya konulmuş olması anlamına gelip, sanık hakkında verilebilecek en lehe karar olarak anılmaktadır⁶⁴.

3. Sanığın Kast veya Taksirinin Bulunmaması

Failin işlediği fiil ile ilgili kast veya taksirinin bulunmaması hali beraat kararı verilecek hallerden biridir. Her ne kadar doktrinde kast ve taksirin kusuraşlılık şekli olduğunu ileri süren görüşler⁶⁵ mevcut olsa dahi ceza hukuku reformu ile yapılan değişiklikler sonrasında kast ve taksirin failin işlediği fiil ile arasındaki psikolojik bağı ifade ettiği ve manevi unsurları oluşturduğu söylenebilir⁶⁶. CMK’da yer alan bu düzenlemeden de kusurluluğa ilişkin durumlarda

⁶¹ **Yurtcan**, Ceza Yargılaması Hukuku, s. 453.

⁶² **Doğan**, Ceza Muhakemesinde Hüküm, s. 179.

⁶³ **Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe**, Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 666, 667.

⁶⁴ **Günal Kurşun**, Ceza Muhakemesinde Hüküm, Ankara, 2016, s. 130; **Balcı**, s. 267. Yarg. 6. CD., 23.01.2006, 6311/93; “...hüküm bölümünde “sanıkların üzerine atılı sahtecilik suçunu işlemediklerinden beraatleri” yerine “sanıkların yüklenen suç işlediklerine ilişkin mahkumiyetlerine yeterli kati deliller bulunamadığından beraatlerine” karar verilmesi” hukuka aykırıdır” (**Şenses**, s. 350).

⁶⁵ **Ayhan Önder**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, C. II-III, İstanbul, 1992, s. 261 vd.; **Sulhi Dönmezer/Sahir Erman**, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım, C. II, 10. bs., İstanbul, 1994, kn. 917; **Faruk Erem/Ahmet Danişman/Mehmet Emin Artuk**, Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14. bs., Ankara, 1997, s. 443 vd.; **Kayıhan İçel/Fusun Sokullu-Akıncı/İzzet Özgenç/Adem Sözüer/Fatih S. Mahmutoğlu/Yener Ünver**, İçel Suç Teorisi, 2. Kitap, İstanbul, 2000, s. 229 vd.; **Nevzat Toroslu**, Ceza Hukuku Genel Kısım, 13. bs., Ankara, 2009, s. 178, 179; **Bahri Öztürk/Mustafa Ruhan Erdem**, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, 15. bs., Ankara, 2015, kn. 462 vd.; **Timur Demirbaş**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 10. bs., Ankara, 2014, s. 359 vd.; **Nur Centel/Hamide Zaffer/Özlem Çakmut**, Türk Ceza Hukukuna Giriş, 9. bs., İstanbul, 2016, s. 357 vd.

⁶⁶ **İzzet Özgenç**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 12. bs., Ankara, 2016, s. 221; **Mehmet Emin Artuk/Ahmet Gökçen/A. Caner Yenidünya**, Ceza Hukuku Genel Hü-

ceza verilmesine yer olmadığı; fakat kast ve taksirin bulunmaması halinde beraat kararının verileceği göz önünde bulundurulduğunda dahi aynı değerlendirilmeyi yapmak gerekecektir.

Nitekim TCK'nın genel gerekçesinde, manevi unsurun da bir haksızlık unsuru olduğu belirtilerek şu açıklamalara yer verilmiştir: “Manevi unsurlar kast ve taksirdir. Bu sistemde bunlar birer kusurluluk hali değil; haksızlık unsurlarıdır. Bir suç kanunda taksirle işlenebilen bir suç olarak tanımlanmış ise o fiilin işlenişi açısından failin taksiri yok ise ortada bir haksızlık da yoktur. Bir suç kural olarak kasten işlenebilir. Bazı hallerde fiilin taksirle işlenmesi de düzenlenmiş olabilir. Bir fiilin taksirle işlendiğinde sorumluluk için kanunda taksirin açıkça cezalandırılması gerekir. Bir fiile ilişkin kanun hükmünde kasten ibaresi var ise bu fiilin taksirle işlenmesi de suç olarak düzenlendiği konusunda bir ipucu verilmiş olur. “Kasten” lafı var ise suçun taksirle işlendiği konusunda bir düzenleme yapıp yapılmadığını araştırmak gerekir”. Böylece kast ve taksirin mevcut olmaması halinde suçun unsurlarında eksiklik söz konusu olduğundan beraat kararı verilecektir⁶⁷.

Fiil ile ilgili olarak kast ve taksirin mevcut olmaması, türlerinin de bulunmaması anlamına gelmektedir. Kastın türleri, doğrudan ve olası kasttır. Doğrudan kast, TCK m. 21/1’de düzenlenmiş olup, suçun kanuni tanımındaki unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesi olarak tanımlanmıştır. Suç tanımında yer almakla birlikte, fiilin ifade ettiği haksızlık üzerinde etkili olmayan hususların bilinip bilinmemesi, kastın varlığı açısından önem taşımamaktadır⁶⁸. Ayrıca hata haline ilişkin düzenleme gereği, fiilin icrası sırasında suçun kanuni tanımındaki unsurları bilmeyen kişi kasten hareket etmiş sayılmamaktadır⁶⁹.

Olası kast ise, TCK m. 21/2’de düzenlenmiş olup, buna göre kişinin suçun kanuni tanımındaki unsurların gerçekleşebileceğini öngörmesine rağmen, fiili işlemesi halinde mevcuttur. Olası kast durumunda suçun kanuni tanımında yer alan unsurların somut olayda gerçekleşebileceği öngörülmesine rağmen, kişi fiili işlemektedir. Diğer bir deyişle, fail unsurların meydana gelmesini kabullenmektedir⁷⁰. Kast ve türlerinin somut olayda var olup olmadıkları ve hangi suç bağlamında ele alınıp, nasıl tespit edileceği de ele alınması gereken önemli bir husustur⁷¹.

---

kümler, 7. bs., Ankara, 2013, s. 288; **Mahmut Koca/İlhan Üzülmez**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 9. bs., Ankara, 2016, s. 139.

⁶⁷ Örneğin Avusturya CMK’nda (§ 259) beraat verilmesi gereken hallerde daha genel bir ifade ile kanuni tipte yer alan unsurların gerçekleşmemesi durumu yer almaktadır (**Seiler**, § 8, kn. 846).

⁶⁸ Örneğin, objektif cezalandırılabilme koşulunun arandığı suçlarda bu koşulun veya şahsi cezasızlık sebebinin fail tarafından bilinmesi gerekmez (Bkz. TCK m. 21 gerekçe).

⁶⁹ TCK m. 30; “(1) Fiilin icrası sırasında suçun kanuni tanımındaki maddi unsurları bilmeyen bir kimse, kasten hareket etmiş olmaz. Bu hata dolayısıyla taksirli sorumluluk hali saklıdır”.

⁷⁰ Bkz. TCK m. 21 madde gerekçesi.

⁷¹ “Kasten yaralama suçu ile kasten öldürme suçuna teşebbüs arasındaki ayırıcı kriter manevi unsurun farklılığına dayandığından, sanığın kastının öldürmeye mi, yoksa yaralamaya mı yönelik olduğunun çözülmesi gerekmektedir...”

Bu açıklamalar ışığında uyuşmazlık konusu değerlendirildiğinde; Olay günü, gece saat 02.30 sıralarında alkol alarak dolaşmakta olan sanık ile ...’ın Alanya iskelesinde karşılaştıkları, sanığın tartışmaya başladığı ...’ın yüzüne yumrukla vurması sonucu kavga çıktığı, ...’ın arkadaşları olan mağdur ile tanık ...’ın kavgaya müdahale ettikleri sırada, sa-

Bazı suçların kanuni tanımında “bilerek, bildiği halde, bilmesine rağmen” şeklinde ifadeler yer almakta olup, bu suçlar ancak doğrudan kast ile işlenmektedir⁷². Bu durumda fiilin olası kast ile işlenmesi halinde söz konusu suç tipi bakımından aranan kastın, somut olayda var olduğu kabul edilemeyecektir. Çünkü burada aranan doğrudan kasttır ve fiil doğrudan kast ile işlenmemektedir.

Taksir, adi (basit/bilinçsiz) taksir ve bilinçli taksir şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Adi taksir, dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla, bir davranışın suçun kanuni tanımında belirtilen neticesinin öngörülmeyle gerçekleştilmesidir. Kişinin öngördüğü neticeyi istememesine karşın, neticenin meydana gelmesi halinde bilinçli taksir söz konusudur. Bu durumda sadece kasten işlendiği takdirde cezalandırılabilen, diğer bir ifadeyle taksirli hali kanunda düzenlenmemiş suçlar bakımından fiilin kasten değil; taksirle işlenmesi durumunda suçun kanunda düzenlenen hali bakımından “kastın bulunmaması”, fiilin taksirle işlenmesi halinde ise, “fiilin kanunda suç olarak tanımlanmamış olması” durumu söz konusudur.

Olası kast, doğrudan kasta göre, adi taksir de bilinçli taksire göre daha az ceza ile cezalandırılmaktadır. Kasten işlenen suçlar ile taksirli suçlar olası kast ve bilinçli taksir hallerinde birbirine yaklaşmaktadır⁷³. Bunların arasında-

---

niğin üzerinde taşıdığı bıçağı çıkarıp sallamaya başladığı, bu esnada mağdurun batın üst bölgesine isabet eden tek bıçak darbesi sonucu karaciğer ve midesinden yaralanarak yaşamsal tehlike geçirdiği, yaşanan kavganın polis memurlarının gelmesi ile sona erdiği anlaşılan olayda; mağdurla aralarında husumet bulunmayan sanığın ani gelişen hareketli kavga ortamında mağdurun hayati bölgesine bilerek ve isteyerek vurduğuna dair kesin bir belirlemenin yapılamayışı, mağdurda tek bıçak darbesinin bulunması, mağdurun dahil olduğu tarafın sayıca daha üstün olduğu karşılıklı kavga da sanığın mağdura vurduğu ilk darbe sonrasında öldürmeye yönelik sonucu elde ettiğini belirlemesinin mümkün olmayışı, oluşan yaralanma sonrasında sanığın eylemini devam ettirmek isteğini gösterir kesin delillere ulaşılamaması hususları birlikte değerlendirildiğinde, sanığın eyleminin kasten yaralama olarak kabulü gerekmektedir.” YCGK, 25.10.2016, 3-843/379.

“Sanığın at arabasıyla uzaklaşmaya çalışırken maktul ve yanındakileri durdurmak amacıyla havaya, asfalt zemine ve at arabasının tekerlerine doğru ateş ederken, seken mermi çekirdeklerinden birinin maktule isabet ederek onun ölümüne yol açtığı anlaşılmakla; sanığın eyleminin 5237 sayılı TCK’nın 87/4. maddesi kapsamında kasten yaralama sonucu ölüme neden olma suçunu oluşturduğu gözetilmeksizin, suç vasfında yanılıya düşülerek olası kastla öldürme suçundan yazılı şekilde hüküm kurulması...” Yarg. 1. CD., 4.11.2009, 394/6639 (www.kazanci.com).

Benzer yönde bkz. YCGK, 08.07.2003, 1-196/212; YCGK, 30.09.2003, 1-226/229; YCGK, 08.07.2008, 1-88/184; YCGK, 31.03.2009, 1-248/82; YCGK, 18.02.2014, 1-325/73 (www.kazanci.com).

⁷² **Koca/Üzülmez**, s. 164.

⁷³ “Dosya içeriği ile; olay yerinin bölünmüş ve 3 şeritli asfalt yol olduğu, olay yerinde ışık kontrollü kavşak sistemi ve kavşak içinde yaya geçidi çizgilerinin bulunduğu; alkollü olan ve aracı ile İzmit yönünden Sakarya yönüne gitmekte olan sanığın, olay yeri olan D-100 Köseköy ışıklı Kavşağına geldiğinde, yayalara yeşil ışık, araçlara kırmızı ışık yandı, diğer araçların durarak beklediği, yayaların yaya geçidinden geçtiği sırada, yaya geçidinden geçmekte olan yayalara çarpacağını, bu çarpmanın yaralanmayla ya da ölümlerle sonuçlanabileceğini öngörmesine karşın, aracının hızını kesmeden, duran araçların sağından geçerek kavşağa girdiği, yaya geçidinden, sanığın gidiş yönüne göre yolun solundan yolun sağına geçmekte olan maktule N.Y.’a kaldırma 3.50 metre kala çarptığı ve yaklaşık 20 metre sürüklediği, olay yerinden kaçtığı; maktülenin, kafatası travması ze-

ki fark, dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı olarak neticenin gerçekleşmeyeceğine güven duyma veya neticenin kabullenilmesi noktasındadır. Bu fark, ilgili Kanun maddelerinde değil, olası kasta ilişkin maddde gerekçesinde açıklanmıştır. Olası kast halinde failin suçun gerçekleşeceğini mümkün görmesi ve olursa olsun demesi aranır iken, bilinçli taksirde neticeyi öngören fail, neticenin gerçekleşmeyeceğini ummaktadır⁷⁴. Bununla birlikte failin kast veya taksirinin bulunmasının ispata ilişkin bir husus olarak hakim in değerlendirilmesine bağlı olduğu kabul edilmektedir⁷⁵.

Diğer yandan manevi unsurlar bağlamında kast ve taksir dışında bazı suçlar bakımından kanuni tipte suçun temel veya nitelikli şeklinde maksat, amaç, saik gibi kasttan ayrı sübjektif haller aranmaktadır. Örneğin hırsızlık suçu, zilyedinin rızası olmaksızın başkasına ait taşınır bir malın, kişinin kendisine veya başkasına bir yarar sağlamak maksadıyla bulunduğu yerden alınması şeklinde düzenlenmiştir. “Yarar sağlama maksadı” olmaksızın hırsızlık fiilinin işlenmesi halinde ne şekilde hüküm verileceği değerlendirilmelidir. Bu ihtimalde suçun bu hali kanunda düzenlenmemiş olduğu için fiilin kanunda suç olarak tanımlanmamış olması durumunun mevcut olduğu düşünülebilir. Diğer bir ihtimal ise, kastın ön aşaması olan ve kastı hazırlayan bu sübjektif unsurların yokluğunun, kıyas yapılarak kastın bulunmaması hali şeklinde değerlendirilmesidir. Her iki halde de beraat kararı verilmesi gerekmesine rağmen kıyas yapılması suretiyle kast veya taksirin bulunmaması halinin uygulanmasının yerinde olduğunu söylenebilir.

4. Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Bulunması

CMK m. 223’de mevcut düzenleme gereği, “*yüklenen suçun sanık tarafından işlenmesine rağmen, olayda bir hukuka uygunluk nedeninin bulunması*” durumunda beraat kararı verilecektir. Hukuka aykırılık suçun bir unsuru olup, fiilin hukuk düzeni ile çelişkisi, çatışması, fiile hukuk düzeni tarafından cezas verilmemesi anlamına gelmektedir⁷⁶. Hukuka aykırılık suçun yapısında tipiklikten sonra gelmektedir. Diğer bir deyişle hukuka aykırılık, tipe yani kanuni tanıma uygun fiil hakkında yapılan değerlendirmedir. Ayrıca hukuka aykırılık, suçun genel bir unsuru olup, tüm hukuk düzeninin fiil hakkındaki değerlendirmesi ile fiile atfedilen bir özelliktir. Fiilin tüm hukuk düzeni bakımından değerlendirmeye tabi tutulması sonucu somut olayda hukuka uygun hale getiren bir sebebin mevcut olduğu sonucuna ulaşırsa fiil kanuni tarife uygun olmasına rağmen hukuka aykırı değildir⁷⁷. Fiilin hukuka aykırı olmaması halinde suçun hukuka aykırılık unsuru mevcut olmadığından fiil, suç niteliğinde değildir. Bu nedenle yüklenen “*suçun*” değil; yüklenen “*fiilin*” sanık tarafından

---

mininde gelişen beyin kanaması ve genel vücut travması zemininde gelişen etraf kemiği kırıkları ile müterafik iç ve dış kanamanın müşterek sonucu olarak öldüğü; eylemin olası kastla insan öldürme suçunu oluşturduğu anlaşıldığı halde, 5237 sayılı TCK.nun 81, 21/2 ve 53 maddeleri uyarınca hüküm kurulması yerine, bilinçli taksirle ölüme neden olma suçundan yazılı şekilde hüküm kurulması...” Yarg. 1. CD., 31.12.2007, 8147/9996 (www.kazanci.com).

⁷⁴ Centel/Zafer/Çakmut, s. 368, 369.

⁷⁵ Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 667.

⁷⁶ Dönmezer/Erman, C. II, kn. 665; İçel/Sokullu-Akıncı/Özgenç/Sözüer/Mahmutoğlu/Ünver, s. 93, 94; Demirbaş, s. 256.

⁷⁷ Koca/Üzülmez, s. 255, 263.

işlenmesine rağmen, olayda bir hukuka uygunluk nedeninin bulunması ifadesi daha yerinde olacaktır.

TCK'da hukuka uygunluk sebeplerinin yer aldığı bölüm, “ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan nedenler” başlıklıdır. Bu başlık altında yer alan düzenlemelerin hukuki niteliklerine ilişkin belirlilik yoktur. Bu nedenle maddelerin gerekçeleri ve CMK m. 223 birlikte değerlendirilerek hukuki nitelikleri tespit edilmektedir⁷⁸. Buna göre, kanun hükmünü yerine getirme (TCK m. 24/1), hukuka uygun emrin ifası (TCK m. 24/2), meşru savunma (TCK m. 25/1), hakkın kullanılması (TCK m. 26/1) ve ilgilinin rızası (TCK m. 26/2) hukuka uygunluk sebebidir.

Olayda bir hukuka uygunluk nedeninin mevcut olması halinde karara ilişkin gerekçede hangi hukuka uygunluk nedeninin mevcut olduğu ve hukuka uygunluk nedeninin koşulları ve olaydaki oluşum şekli açıklanmalıdır⁷⁹.

Hukuka uygunluk sebeplerinin mevcut olması halinde beraat kararı verilmesi gerektiğine dair bu düzenlemeye gerek olmadığı savunulmuştur⁸⁰. Hukuka aykırılığın suçun bir unsuru olduğu ve bu unsur gerçekleşmediği takdirde suç oluşmayacağı göz önünde bulundurulduğunda bu görüşün yerinde olduğu söylenebilir.

Yukarıda değindiğimiz kast ve taksirin mevcut olmaması veya olayda bir hukuka uygunluk sebebinin bulunması durumu tek başlık altında suçun unsurlarının gerçekleşmemiş olması şeklinde düzenlenebilirdi. Kanun koyucu burada kast, taksir ve hukuka aykırılığı suçun unsuru kapsamında değerlendirdiğini açıkça göstermiş ve unsurların yerine gelmemesi halinde beraate hükmedileceğini belirtmiştir.

5. Suçun Sanık Tarafından İşlendiğinin Sabit Olmaması

Yüklenen suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmaması beraat hükmü verilmesini gerektiren diğer bir haldir⁸¹. Bu durumda fiilin sanık tarafından işlendiği veya işlenmediği hususu ortaya konulan deliller ile ispatlanamamıştır⁸². Yüklenen suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmaması halinin iki şekilde mevcut olduğu ileri sürülmektedir. Bunlardan birincisi, yüklenen suçun sanık tarafından işlendiğine dair deliller mevcuttur; fakat mahkumiyet kararı verilmesi için yeterli değildir. Bu durumda delil yetersizliği söz konusudur. İkinci durumda ise, yüklenen suçun sanık tarafından işlendiğine

⁷⁸ **Koca/Üzülmez**, s. 265.

⁷⁹ “5237 sayılı TCK.nun 26/2 maddesinin “kişinin üzerinde mutlak surette tasarruf edileceği bir hakkına ilişkin olmak üzere, açıkladığı rızası çerçevesinde işlenen fiilden dolayı kimseye ceza verilemez” hükmü karşısında suç tarihinde 17 yaşı içinde olan mağdureyi rızasıyla kaçırıp alıkoyan sanığın hukuka aykırı bir davranışından söz edilemeyeceği, rızanın fiili hukuka uygun hale getirdiği ve 7/1. madde dikkate alınarak sanığın kaçırılıp alıkoyma suçlarından beraati yerine hükümlülük kararı verilmesi...” Yarg. 5. CD., 10.07.2008, 7285/7553 (www.kazanci.com) (**Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe**, Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 667, 669).

⁸⁰ **Doğan**, Ceza Muhakemesinde Hüküm, s. 179.

⁸¹ **Seiler**, § 8, kn. 846.

⁸² **Yurtcan**, Ceza Yargılaması Hukuku, s. 454.

dair hiç delil mevcut değildir ve delil yetersizliği gerekçesine dayanılmaksızın beraat kararı verilmelidir⁸³.

Fiilin gerçekleştiğinin ispat edilmesi ve fakat sanık tarafından işlendiğinin elde edilen delillerle ispatlanamaması halinde “*şüpheden sanık yararlanır (in dubio pro reo)*”⁸⁴ ilkesi uyarınca beraat kararı verilmelidir⁸⁵. Bu durumda sanığın eylemi yaptığının kesin delillerle anlaşılması ve eylemi yaptığının sabit olmaması söz konusudur⁸⁶. Diğer bir deyişle bu ilkeye göre, ortaya konulan delillerin yeteri kadar ikna edici olmaması halinde mahkeme tarafından beraate hükmedilmelidir⁸⁷.

Beraat kararının gerekçesinde delil yetersizliğinden verildiği şeklinde bir açıklamanın yer alması sanığın fiili işlediği ve fakat mahkemenin yeterince delille ulaşamadığı şeklinde yorumlanabilmektedir⁸⁸. Belirttiğimiz üzere yüklenen suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmaması durumunda mahkeme tarafından verilen kararda yer alan “delil yetersizliğinden beraat kararı” şeklindeki ifade, sanığın yüklenen fiili işlediği ve fakat delil yetersizliğinin mevcut olduğu ve bu nedenle beraat kararı verildiği şeklinde anlaşılmaya müsaittir⁸⁹. Bu nedenle sanığın fiili işlediğinin ispatlanmadığı durumlarda, sanık o fiili işlememiş sayılmalıdır. Aksi yorum suçsuzluk (masumiyet) karinesi ile bağdaşmayacaktır⁹⁰. Bu karine ve yukarıda değindiğimiz şüpheden sanık yararlanır ilkesi gereği, ispatlanamaması halinde sanığın o fiili gerçekleştirmemiş olduğu kabul edilmelidir. Doğru olan ise, delil yetersizliğinden beraat değil; yüklenen

⁸³ “Oluşa ve tüm içeriğine göre; sanığın suçsuz olduğuna ilişkin savunmasının aksine, aynı suçtan mahkum olan diğer sanık H.Ö.’in hazırlık aşamasındaki atfı cürüm niteliğinde olup sonradan değişen çelişkili anlatımları ile içerikleri tespit edilemediğinden suça katılımını gösterir kanıt niteliğinde sayılamayan cep telefonu görüşme kayıtları dışında, kuşkuadan uzak kesin kanıt elde edilmediği gözetilmeden sanığın beraati yerine yazılı biçimde mahkumiyetine karar verilmesi...” Yarg. 8. CD., 1495/1140 (www.kazanci.com); “Yüklenen suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmaması” yerine, 5271 sayılı CMK.nunda yer almayan “sanığın savunmasının aksine mahkumiyetine yeterli, kesin ve inandırıcı kanıt bulunamadığından ve unsurları da oluşmadığından” bahisle beraat kararı verilmesi ve hükümde beraat kararının dayanağını oluşturan kanun maddesi yazılmayarak 5271 sayılı CMK.nun 230/2, 232/6 ve 223/2-e maddelerine aykırı davranılması bozmayı gerektirmiştir” Yarg. 2. CD., 4.10.2010, 24309/27373 (Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 667, 669).

⁸⁴ “Şüpheden sanık yararlanır” ilkesi, CMK m. 223/2-e’de mevcut beraate ilişkin belirttiğimiz bu husus bakımından öngörülmüştür. Ancak sanığın suç işlediğinin sabit olmaması halinde verilecek beraat kararına ilişkin bu düzenlemenin kıyasen diğer durumlarda uygulanıp uygulanamayacağı değerlendirilmiştir. Bu noktada oluşan boşluğun bu hükmün kıyasen uygulanması ile giderilebileceği ileri sürülmektedir. Fakat bu ilkenin, “hüküm verme” kuralı olarak anılarak beraat dışında kalan ve hüküm ile ilgili diğer durumlara da uygulanabileceği kabul edilmektedir. Buna göre hâkim bu ilke gereği, şüpheli hususlarda sanığın lehine olan duruma göre hüküm tesis etmelidir (Koray Doğan, Ceza Muhakemesinde Belirsizlik Kuşkuadan Sanık Yararlanır İlkesi “in dubio pro reo”, Ankara, 2016, s. 129-131).

⁸⁵ Centel/Zafer, s. 767; Yurtcan, Ceza Yargılaması Hukuku, s. 454.

⁸⁶ Yurtcan, Ceza Yargılaması Hukuku, s. 454.

⁸⁷ Jürgen Wolter, Wahlfeststellung und In Dubio Pro Reo, Berlin, 1987, s. 19.

⁸⁸ Centel/Zafer, s. 767.

⁸⁹ Doğan, Ceza Muhakemesinde Hüküm, s. 180.

⁹⁰ Centel/Zafer, s. 767.

suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmaması nedeniyle beraat kararı verilmesidir⁹¹.

Sanığın söz konusu suçtan cezalandırılması ancak söz konusu fiilin kuşkuya yer bırakılmayacak şekilde ispat edilmesine bağlıdır. Şüpheli olan iddialar sanığın aleyhine yorumlanamaz. Bu nedenle fiilin sanık tarafından işlendiğinin kanıtlanamaması durumunda sanığın mahkum edilemeyeceği açıktır⁹².

B. Ceza Verilmesine Yer Olmadığı Kararı

CMK m. 223/3'e göre, "Sanık hakkında; a) Yüklenen suçla bağlantılı olarak yaş küçüklüğü, akıl hastalığı veya sağır ve dilsizlik hali ya da geçici nedenlerin bulunması, b) Yüklenen suçun hukuka aykırı fakat bağlayıcı emrin yerine getirilmesi suretiyle veya zorunluluk hali ya da cebir veya tehdit etkisiyle işlenmesi, c) Meşru savunmada sınırın heyecan, korku ve telaş nedeniyle aşılması, d) Kusurluluğu ortadan kaldıran hataya düşülmesi hallerinde, kusurunun bulunmaması dolayısıyla ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilir".

CMK m. 223/4'e göre, "İşlenen fiilin suç olma özelliğini devam ettirmesine rağmen; a) Etkin pişmanlık, b) Şahsi cezasızlık sebebinin varlığı, c) Karşılıklı hakaret, d) İşlenen fiilin haksızlık içeriğinin azlığı dolayısıyla, faile ceza verilmemesi hallerinde, ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilir"⁹³.

CMK'da yer verilen bu düzenlemeye göre ceza verilmesine yer olmadığı kararına iki grupta yer verildiği söylenebilir. Bunlardan birincisi CMK m. 223/3'te yer alan sebeplerden ötürü kusurun bulunmaması nedeniyle ceza verilmesine yer olmadığı kararıdır. İkincisi ise, CMK m. 223/4'te yer verilen cezasızlık halleri nedeniyle ceza verilmesine yer olmadığı kararıdır. Bu düzenlemede TCK'nın ilgili hükümleri ile bağlantı kurularak mahkemenin vereceği hüküm belirtilmiştir⁹⁴. Burada "*Ceza verilmesine yer olmadığı kararı*"nın niteliği farklı iki şekline yer verildiğini görmekteyiz. Kusurun bulunmaması nedeniyle ceza verilmesine yer olmadığı kararı ve fiilin suç olma özelliğini devam ettirmesine rağmen ceza verilmesine yer olmadığı kararının verilmesi şeklinde yapılan bu ayrıma göre, kusurun bulunmaması nedeniyle verilen kararın beraate, fakat fiilin suç olma özelliğini devam ettirmesine rağmen verilen ceza verilmesine yer olmadığı kararının ise mahkumiyete yakın olduğu ifade edilmiştir. Bu iki kararın farkına dair Adli Sicil Kanunu'nun ilgili hükümleri dayanak gösterilmektedir. Adli Sicil Kanunu'nun ilgili düzenlemesine göre (m. 4/1-g), örneğin etkin pişmanlık nedeniyle verilen ceza verilmesine yer olmadığı kararı adli sicile kaydedilecek bilgiler arasında yer almaktadır. Bununla birlikte kusurun bulunmaması halinde ceza verilmesine yer olmadığı kararlarının adli sicile kaydedilmeyeceği belirtilmektedir⁹⁵. Ancak bu hallerden akıl hastalığına ilişkin açık bir düzenlemeye yer verilmiştir. Buna göre; "*Akl hastalığı nedeniyle hükmedilen*

⁹¹ **Doğan**, Ceza Muhakemesinde Hüküm, s. 180.

⁹² **Balcı**, s. 268, 269.

⁹³ Burada yer verilen "*fail*" kavramı eleştirilmekte olup, "*sanık*" kavramının kullanılmasının gerektiği ileri sürülmektedir (**Yerdelen**, s. 48). Oysaki bu düzenlemede maddi ceza hukuku müesseselerinden söz edilmekte olduğu için "*fail*" kavramının kullanımı makuldür.

⁹⁴ **Yurtcan**, Ceza Yargılaması Hukuku, s. 457; 458. Kusurluluğu veya cezalandırılabilirliği kaldıran bir halin varlığının söz konusu olması halinde beraat kararı verilmesi gerektiği ile ilgili bkz. **Seiler**, § 8, kn. 846.

⁹⁵ **Şahin/Göktürk**, s. 156, 157.

güvenlik tedbirlerine ilişkin kararlar, adli sicile kaydedilir” (Adli Sicil K. m. 4/1-k). Dolayısıyla akıl hastası hakkında ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilmesi ve güvenlik tedbirine hükmedilmesi halinde bu husus adli sicile kaydedilecektir. Bu nedenle adli sicile kayıttan yola çıkarak ayırım yapılmaya çalışılması yerinde değildir. Öte yandan kusurun bulunmaması ve fiilin suç olma özelliğini devam ettirmesi şeklinde yapılan ayırım, kusurun bulunmadığı hallerde de fiilin suç olma özelliğini devam ettirmesi nedeniyle isabetli değildir. Diğer hallerde fiil suç olma özelliğini devam ettirmekle birlikte kusur da mevcuttur.

1. Sanığın Kusurunun Bulunmaması Dolayısıyla Ceza Verilmesine Yer Olmadığı Kararı

a. Yüklenen Suçla Bağlantılı Olarak Yaş Küçüklüğü, Akıl Hastalığı veya Sağır ve Dilsizlik Hali ya da Geçici Nedenlerin Bulunması

CMK m. 223/3-a bendine göre, “*yüklenen suçla bağlantılı olarak yaş küçüklüğü, akıl hastalığı veya sağır ve dilsizlik hali ya da geçici nedenlerin bulunması*” halinde, sanık hakkında, “ceza verilmesine yer olmadığı”na karar verilecektir.

Bu düzenlemede ilk olarak “yaş küçüklüğü nedeniyle” ceza verilmesine yer olmadığına karar verileceği öngörülmüştür. Yaş küçüklüğüne dair düzenleme ise, TCK m. 31’de yer almaktadır. Buna göre, fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmamış olan çocukların yani birinci grup yaş küçüklerinin ceza sorumluluğu yoktur ve bu kişiler hakkında, ceza kovuşturması yapılamaz; ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir. Diğer yandan TCK m. 33’e göre, TCK’nın fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmamış olan çocuklara ilişkin hükümleri, onbeş yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler hakkında uygulama alanı bulacaktır. Fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış olanların yani ikinci grup yaş küçüklerinin ise, işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması halinde ceza sorumluluğu yoktur. Ancak bu kişiler hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükümlenir. Aynı durum onbeş yaşını doldurmuş olup da onsekiz yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler hakkında da geçerlidir.

CMK’daki bu hüküm değerlendirildiğinde, birinci gruptaki yaş küçükleri, sağır ve dilsizler hakkında kovuşturma yapılabileceği, fakat ceza verilmesine yer olmadığına karar verileceği, TCK’nın ise, kovuşturma yapılmamasını, ancak gerekirse, güvenlik tedbiri uygulanmasını öngördüğü ve bu nedenle çelişkili olduğu ileri sürülerek eleştirilmektedir. Benzer durumun akıl hastalığına ilişkin hüküm (TCK m. 32/1) bakımından da geçerli olduğu ifade edilmektedir. Nitekim ilgili düzenlemeye göre akıl hastalığı nedeniyle, işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış olan kişiye ceza verilmez, fakat bu kişiler hakkında güvenlik tedbirine hükümlenir. Ancak burada yer alan ifade, “kovuşturma yapılmaz” değil; “ceza verilmez” şeklindedir. Bu hükümler birlikte değerlendirildiği takdirde burada aslında farklı bir ifadeye yer verilme amacı olmaksızın bu şekilde düzenlendiği ve kanun koyucunun bu hususta dikkatli davranmadığı ifade edilmektedir⁹⁶.

⁹⁶ **Metin Feyzioğlu**, “5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Hakkında Bazı Tespit ve Değerlendirmeler”, (Çevrimiçi) <http://www.feyzioglu.av.tr/yayin/5271-sayili-ceza-muhakemesi-kanunu-hakkinda.html>.

Son olarak CMK m. 223/3-a bendine göre geçici nedenlerin mevcut olması halinde sanık hakkında, “ceza verilmesine yer olmadığı”na karar verileceği belirtilmektedir. Geçici nedenlerle ilgili düzenleme TCK m. 34’te yer almaktadır. Buna göre, “Geçici bir nedenle ya da irade dışı alınan alkol veya uyuşturucu madde etkisiyle, işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış olan kişiye ceza verilmez”. CMK m. 223/3-a bendinde her ne kadar sadece “geçici nedenler” ibaresine yer verilmiş olsa dahi irade dışı alınan alkol veya uyuşturucu madde etkisini de bu kapsamda ele almak gerekecektir. Bu durumda da gerek geçici bir nedenle gerek irade dışı alınan alkol veya uyuşturucu madde etkisiyle işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış olan kişi hakkında ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilecektir.

b. Yüklenen Suçun Hukuka Aykırı Fakat Bağlayıcı Emrin Yerine Getirilmesi Suretiyle veya Zorunluluk Hali ya da Cebir veya Tehdit Etkisiyle İşlenmesi

Hiyerarşik bir yapı içinde amirin verdiği emrin hukuka uygun olması ve emrin ifası halinde emri verenle birlikte emri yerine getiren bakımından bir hukuka uygunluk sebebinin varlığından söz edilecek olup, verilecek karar be- raattir⁹⁷. Bununla birlikte ceza verilmesine yer olmadığı kararı bakımından esas olarak amirin emirinin hukuka aykırı olması durumu değerlendirilmelidir. Hukuka aykırı fakat bağlayıcı emrin yerine getirilmesi, Amir tarafından verilen emrin hukuka aykırı olmasına rağmen, emredilen bakımından bağlayıcı bir özellik arz etmesini ifade etmektedir. TCK m. 24/2’ye göre; “Yetkili bir merciden verilip, yerine getirilmesi görev gereği zorunlu olan bir emri uygulayan sorumlu olmaz”.

AY m. 137/1; “Kamu hizmetlerinde herhangi bir sıfat ve suretle çalışmakta olan kimse, üstünden aldığı emri, yönetmelik, tüzük, kanun veya Anayasa hükümlerine aykırı görürse, yerine getirmez ve bu aykırılığı o emri verene bildirir. Ancak, üstü emrinde ısrar eder ve bu emrini yazı ile yenilerse, emir yerine getirilir; bu halde, emri yerine getiren sorumlu olmaz” düzenlemesine yer vermektedir. Buna göre, üstün emrinde ısrar etmesi ve emri yazı ile yenilmesi halinde hukuka aykırı fakat bağlayıcı emrin var olduğu söylenebilir. AY m. 137/2’de ise, konusu suç teşkil eden emrin, hiçbir suretle yerine getirilemeyeceği ve yerine getiren kimsenin sorumluluktan kurtulamayacağına yer vermektedir. Bu iki fıkra birlikte değerlendirildiği takdirde hukuka aykırı fakat bağlayıcı emrin yerine getirilmesinden ötürü sorumluluktan kurtulabilmenin ancak suç teşkil etmeyen nitelikteki örneğin, özel hukuk veya idare hukuku haksızları bakımından söz konusu olabileceği söylenebilir⁹⁸.

TCK m. 24/3’te de yine konusu suç teşkil eden emri yerine getiren kişinin sorumluluktan kurtulamayacağına dair düzenleme mevcuttur. Burada konusu suç teşkil eden emrin denetlenmesi kanun tarafından engellenmiş değildir ve yerine getiren sorumlu olacaktır.

⁹⁷ Selman Dursun, “Türk Ceza Hukuku’nda Emrin İfasının Hukuki Niteliğinin Alman ve İtalyan Ceza Hukuku’yla Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi”, GÜHFMD, C. XVIII, S. 2, 2014, s. 234.

⁹⁸ Dursun, s. 236, 237.

Bununla birlikte TCK m. 24/4'e göre, "Emrin, hukuka uygunluğunun denetlenmesinin kanun tarafından engellendiği hâllerde, yerine getirilmesinden emri veren sorumlu olur". Bu düzenleme dikkate alındığında belirtilen durumlarda emri yerine getirenin cezai sorumluluğunun olmadığı, hukuka aykırı ve fakat bağlayıcı emrin yerine getirilmesinin kusurluluğu kaldıran bir hal olduğu söylenebilir. Nitekim bu husus, CMK'nın inceleme konumuz olan 223. maddesinde (f. 3-b) açık şekilde kusurluluğu kaldıran bir neden olarak kabul edilip, ceza verilmesine yer olmadığı kararının verilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Diğer yandan TCK m. 25/2'de düzenlenen zorunluluk halinde kişinin gerek kendisine gerek başkasına ait bir hakka yönelik olup, bilerek neden olmadığı ve başka suretle korunmak olanağı bulunmayan ağır ve muhakkak bir tehlikeden kurtulmak veya başkasını kurtarmak zorunluluğu ile tehlikenin ağırlığı ve konu ile kullanılan vasıta arasında orantı bulunmak koşuluyla faile ceza verilmeyeceği belirtilmektedir. Zorunluluk halinde kişi, içinde bulunduğu koşullar nedeniyle mazur görülmekte ve hakkında cezaya hükmedilmemektedir. Hukuki niteliği hakkında öğretide farklı görüşler⁹⁹ mevcut olsa dahi zorunluluk halinin bir mazeret sebebi olduğunu söyleyebiliriz¹⁰⁰. Nitekim mazeret sebebi olan zorunluluk halinde kişinin işlediği fiil nedeniyle kusurluluğu kalkmaktadır¹⁰¹, fakat işlenen fiil hukuka aykırılığını korumaktadır. Bu nedenle işlenen fiil nedeniyle üçüncü kişiye hakkaniyete uygun bir tazminat ödeme yükümlülüğü söz konusu olacaktır. Gerek madde gerekçesinde gerek CMK m. 223'te ifade edildiği üzere zorunluluk halinde, kusurunun bulunmaması söz konusu olduğu için kişi hakkında ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilecektir¹⁰².

Bu başlık altında incelenmesi gereken bir diğer husus, cebir veya tehdit etkisi altında suç işlenmesidir. Bu durum, TCK m. 28'de düzenlenmektedir. Buna göre, "Karşı koyamayacağı veya kurtulamayacağı cebir ve şiddet veya muhakkak ve ağır bir korkutma veya tehdit sonucu suç işleyen kimseye ceza verilmez. Bu gibi hallerde cebir ve şiddet, korkutma ve tehdidi kullanan kişi suçun faili sayılır". Cebir veya tehdidin etkisi altında suç işlenmesi durumunda kişinin kusurunun bulunmaması nedeniyle ceza verilmesine yer olmadığı kara-

⁹⁹ Zorunluluk halinin hukuka uygunluk nedeni olarak değerlendirilmesi ile ilgili bkz. **Zeki Hafizoğulları/Muharrem Özen**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 2. bs., Ankara, 2010, s. 246 vd.; **Kayıhan İçel/A. Hakan Evik**, İçel Ceza Hukuku Genel Hükümler, 2. Kitap, 4. bs., 2007, s. 132. Ayrıca zorunluluk halinin hem hukuka uygunluk nedeni olarak hem de kusurluluğu kaldıran bir hal olarak değerlendirilmesi ile ilgili olarak bkz. **Zeynel Kangal**, Ceza Hukukunda Zorunluluk Durumu, Ankara, 2010, s. 438; **Veli Özer Özbek/Koray Doğan/Pınar Bacaksız/İlker Tepe**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 7. bs., Ankara, 2016, s. 411 vd.; **Demirbaş**, s. 289; **Hamide Zafer**, Ceza Hukuku Genel Hükümler (TCK m.1-75), 6. bs., İstanbul, 2016, s. 335.

¹⁰⁰ **Özgenç**, s. 405. Mazeret sebeplerinin mevcut olduğu hallerde kusur yeteneğine sahip kişinin kusur yeteneğini etkileyen belirli haller mevcuttur ve bu haller nedeniyle kişinin norma aykırı hakaret etmesi söz konusudur. Bu sebeplerin varlığı halinde kusur yeteneğine ve haksızlık bilincine sahip kişi, cezalandırmaya liyakat sınırına ulaşmadığı için hakkında cezasızlık öngörülmektedir (**Adem Sözüer**, "Türk Ceza Hukuku'nda Öngörülen Mazeret Sebeplerine İlişkin Soru ve Cevaplar", HPD, S. 6, s. 230-233).

¹⁰¹ "...5237 sayılı Yasada hukuka uygunluk nedeni olarak düzenlenmemiş olan zorunluluk hali için de bu maddenin uygulanma şansı bulunmamaktadır." YCGK, 26.02.2008, 1-281/37 (www.kazanci.com).

¹⁰² **Elif Bekar**, Türk ve Amerikan Ceza Hukukunda Zorunluluk Hali, Ankara, 2013, s. 85, 86.

rı verilecektir. TCK m. 28'deki bu hüküm dikkate alındığında cebir ve tehdit ile birlikte yer verilen korkutma ve şiddet kavramlarının CMK'nın ilgili düzenlemesinde mevcut olmadığını görmekteyiz. Bu kavramların TCK'da mevcut iken CMK'da olmaması eksiklik olarak nitelendirilmiştir¹⁰³.

Sonuç olarak hukuki nitelikleri tartışma konusu yapılan bu müesseselerin, CMK'nın bu maddesi dikkate alındığında hukuka uygunluk sebebi olmayıp, kusurluluğu kaldıran hal oldukları söylenmelidir¹⁰⁴.

c. Meşru Savunmada Sınırın Heyecan, Korku ve Telaş Nedeniyle Aşılması

TCK m. 27/2, meşru savunmada sınırın aşılmasına ilişkin bir düzenleme olup şu şekildedir: “*Meşru savunmada sınırın aşılması mazur görülebilecek bir heyecan, korku veya telaştan ileri gelmiş ise faile ceza verilmez*”. Bu durumda kişi içinde bulunduğu heyecan, korku ve telaş nedeniyle kusurlu kabul edilemeyecektir. Nitekim bu husus, inceleme konumuz olan CMK m. 223/3-c'de, “*Meşru savunmada sınırın heyecan, korku ve telaş nedeniyle aşılması, hallerinde, kusurunun bulunmaması dolayısıyla ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilir*” şeklindeki ifade ile belirtilmektedir.

Kişinin içinde bulunduğu bu durum, maruz kaldığı saldırı nedeniyle heyecan, korku ve telaşın etkisinde aştığı sınır bakımından mazur görülmesi anlamına gelmektedir. Bu nedenle meşru savunmada sınırın aşılmasının mazur görülebilecek bir heyecan, korku veya telaştan ileri gelmesi mazeret sebebidir. Diğer yandan meşru savunmada mazur görülebilecek bir heyecan, korku veya telaşla sınırın aşılmasının kasten veya taksirle olup olmadığı önem arz etmektedir¹⁰⁵.

Bununla birlikte meşru savunmada sınırın mevcut bir saldırı olmaksızın heyecan, korku ve telaş ile aşılması halinde sınırın zaman yönünden aşıldığı ifade edilmektedir. Burada ya başlamış bir saldırı bulunmamaktadır ya da saldırı bitmiştir. Bu ihtimalde aslında hukuka uygunluk sebeplerinin maddi koşullarında hatanın mevcut olduğu ve bu hususun sınır aşımı değil; hukuka uygunluk sebeplerinin maddi koşullarında hata kapsamında değerlendirilmesi gerektiği ileri sürülmektedir¹⁰⁶. Ancak diğer bir görüş, hem hukuka uygunluk sebeplerinin maddi koşullarında hata hem de meşru savunmada sınırın mazur görülebilecek bir heyecan, korku veya telaşla aşılması kapsamında incelenmesi gerektiğini savunmaktadır¹⁰⁷.

¹⁰³ Doğan, Ceza Muhakemesinde Hüküm, s. 185.

¹⁰⁴ Şahin/Göktürk, s. 156.

¹⁰⁵ Özgenç, s. 426, 427.

¹⁰⁶ Koca/Üzülmez, s. 341.

¹⁰⁷ Hem bu görüş hem de bu madde ile meşru savunma özelinde düzenlenen ve kusurluluğu kaldıran bu halin diğer hukuka uygunluk sebepleri bakımından da geçerli olmasını sağlayacak bir düzenleme yapılmasının isabetli olacağı yönündeki görüş için bkz. **Fatih Selami Mahmutoğlu/Serra Karadeniz**, Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler Şerhi, İstanbul, 2017, s. 618, 619.

d. Kusurluluğu Ortadan Kaldıran Hataya Düşülmesi

TCK m. 30/3'te "Ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan nedenlere ait koşulların gerçekleştiği hususunda kaçınılmaz bir hataya düşen kişi, bu hatasından yararlanır" düzenlemesi mevcuttur. Ceza sorumluluğunu kaldıran hal olarak değerlendirilebilecek olan hukuka uygunluk sebeplerinin ve kusurluluğu kaldıran sebeplerin maddi koşullarındaki kaçınılmaz hata bu fıkra kapsamında değerlendirilecektir¹⁰⁸.

Kusurluluğu kaldıran hata hallerinin bir diğeri haksızlık hatasıdır. İşlenen fiilin haksızlık oluşturduğu hususunda düşülen hata, TCK m. 30/4'te şu şekilde düzenlenmektedir: "İşlediği fiilin haksızlık oluşturduğu hususunda kaçınılmaz bir hataya düşen kişi, cezalandırılmaz".

Diğer yandan CMK m. 223/3-d bendi, "kusurluluğu ortadan kaldıran hataya düşülmesi" ile ilgili olarak kastı veya taksiri ortadan kaldıran bir hatanın bulunması halinde, ceza verilmesine yer olmadığına hükmedileceği ileri sürülmektedir. Ayrıca bu düzenleme CMK m. 223/2-c bendi ile birlikte değerlendirilerek failin kast veya taksirinin olmaması durumunda beraat edeceği ancak kastını ya da taksirini kaldıran bir hataya düşmesi durumunda ceza verilmesine yer olmadığına karar verileceği ve böylelikle bu iki düzenleme arasında çelişkinin olduğu belirtilmiştir. Bu çelişkiye, başkasının paltosunu kendisinin olduğu düşüncesiyle, yanlışlıkla alıp giyen bir kişinin, suç işleme kastı, fiili hatası nedeniyle bulunmadığı halde hakkında beraat değil, "ceza verilmesine yer olmadığı" kararının verilecek olması örnek verilmektedir¹⁰⁹.

Ancak verilen bu örnek, maddi unsurlarda hataya örnek teşkil etmemektedir. Buradaki hata maddi unsurlara yönelik olmakla birlikte uygulanacak Kanun maddesi TCK m. 30/1'dir. Bu düzenleme şu şekildedir: "Fülin icrası sırasında suçun kanuni tanımındaki maddi unsurları bilmeyen bir kimse, kasten hareket etmiş olmaz. Bu hata dolayısıyla taksirli sorumluluk hali saklıdır." Kendisinin zannederek başkasının paltosunu alan kişinin hırsızlık suçuna yönelik kastının varlığından söz edilemez. Suç kasten işlenmediği için TCK m. 141'de yer alan hırsızlık suçuna ilişkin hüküm uygulama alanı bulamayacaktır. Ayrıca hırsızlık suçunun taksirli hali Türk Ceza Kanunu'nda düzenlenmediği için kişi hakkında taksirli sorumluluk da doğmayacaktır. Görülmektedir ki kusurluluğu kaldıran hata ile maddi unsurlara ilişkin kastı kaldıran hata hali farklılık arz eder.

2. Kusurun Bulunmaması Dışında Diğer Nedenlere Dayalı Ceza Verilmesine Yer Olmadığı Kararı

Bu başlık altında CMK m. 223/4'te mevcut tasnife göre sırayla a) Etkin pişmanlık, b) Şahsi cezasızlık sebebinin varlığı, c) Karşılıklı hakaret, d) İşlenen

¹⁰⁸ **Bekar**, Zorunluluk Hali, s. 40. Doktrinde hukuka uygunluk nedenlerinin maddi koşullarındaki hatanın TCK m. 30/1'e göre değerlendirilmesi gerektiği savunulmaktadır. Bu durumda hata, kastı ortadan kaldıracak; failin taksirli sorumluluk hali saklı olacaktır (**Koca/Üzülmez**, s. 293). Bu görüşe göre, gerçekte mevcut bir saldırı olmamasına rağmen saldırıya uğradığını zanneden kişinin düştüğü hata sonucu savunma hareketinde bulunması halinde bu kişinin kasten hareket etmediği söylenebilir. Bu durumda kişinin hataya düşmede taksiri mevcutsa taksirli sorumluluğu söz konusu olacaktır (**Öztürk/Erdem**, kn. 465).

¹⁰⁹ **Metin Feyzioğlu**, "5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Hakkında Bazı Tespit ve Değerlendirmeler", (Çevrimiçi) <http://www.feyzioglu.av.tr/yayin/5271-sayili-ceza-muhakemesi-kanunu-hakkinda.html>.

fiilin haksızlık içeriğinin azlığı değerlendirilecektir. Ceza verilmesine yer olmadığına dair kararın gerekçesinde belirtilen bu hallerden hangisine dayanıldığına gösterilmesi gerekmektedir.

a. Etkin Pişmanlık

Etkin pişmanlık, suçun tamamlanmasından sonra failin işlediği suç ile ilgili ortaya çıkan sonuçları gidermeye yönelik ilgili kanun hükmünde aranan bazı davranışlarda bulunmasıdır. Etkin pişmanlığın tamamlanmış suçlar bakımından söz konusu olması ve genel hükümler arasında ceza sorumluluğunu etkileyen bir hal olarak düzenlenmemiş olması her ne kadar gönüllü vazgeçmeye benzese dahi bu müessesenin farkına işaret etmektedir. Etkin pişmanlık, sadece kanunda öngörülen belirli bazı suç tipleri bakımından uygulama alanı bulabilmektedir¹¹⁰.

Bu müessesenin hukuki niteliğinin cezayı kaldıran veya cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi sebep olduğu söylenebilir¹¹¹. Etkin pişmanlık sonucunda bazı durumlarda cezanın kaldırılması bazı durumlarda ise indirim yapılması öngörülmektedir. Etkin pişmanlık nedeniyle ceza verilmesine yer

¹¹⁰ Örneğin, organ ve doku ticareti ve parada ve kıymetli damgada sahtecilik suçları açısından resmi makamlar tarafından haber alınmadan önce durumu merciiine haber vererek suçlularının yakalanmalarını kolaylaştırma, suçun meydana çıkmasına yardım etme (TCK m. 93, 201), kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçu ile ilgili olarak meydana gelmiş neticeyi tamamen ortadan kaldırma (TCK m. 110), malvarlığına ilişkin suçlar, zimmet ve iritkap suçları bakımından mağdurun uğradığı zararı aynen geri verme veya tazmin etme (TCK m. 168, 248, 254), uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti ya da kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alma, kabul etme veya bulundurma suçu ve parada veya kıymetli evrakta sahtecilik suçları açısından resmi makamlar tarafından haber alınmadan önce diğer suç ortaklarının veya suç konusu eşyanın saklandığı veya imal edildiği yerleri merciiine haber verme, suç konusu eşyanın kimden, nerede ve ne zaman temin ettiğini haber vererek suçlularının yakalanmalarını veya söz konusu eşyanın ele geçirilmesini kolaylaştırma veya suçlar haber alındıktan sonra suçun meydana çıkmasına ve fail ve ortaklarının yakalanmasına yardım etme, resmi makamlara başvurarak tedavi ettirilmesini isteme (TCK m. 192, 201), suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçunda kurulan örgütü suç işlemeyen önce dağıtma veya verdiği bilgilerle örgütün dağıtılmasını sağlama, suç işlemeyen önce örgütten ayrıldığını ilgili makamlara bildirme, suç işlemeyen yakalanması durumunda örgütün dağılmasını veya mensuplarının yakalanmasını sağlama, gönüllü olarak teslim olup örgüt hakkında bilgi verme (TCK m. 221), rüşvet suçunda rüşvet alma konusunda anlaşan kamu görevlisinin, rüşvet veren veya anlaşan kişinin soruşturma makamlarını haberdar etmesi (TCK m. 254), iftiradan ya da yalan tanıklıktan dönme (TCK m. 269, 274), hükümlü veya tutuklunun kaçması suçu bakımından gözaltına alınan, tutuklu veya hükümlünün kaçtıktan sonra kendiliğinden teslim olması (TCK m. 293) halleri etkin pişmanlık düzenlemeleridir (**Hakan Hakeri**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 10. bs., Ankara, 2011, s. 443).

Etkin pişmanlık ile ilgili diğer bazı düzenlemeler şu suçlar çerçevesindedir: imar kirliliğine neden olma (TCK m. 184/5), suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme (TCK m. 281/3), suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama (TCK m. 282/5), muhafaza görevini kötüye kullanma (TCK m. 289/2), infaz kurumuna veya tutukevine yasak eşya sokma (TCK m. 297/4), suç için anlaşma suçu (TCK m. 316/2) (**Özgenç**, s. 643-646).

¹¹¹ **Koca/Üzülmez**, s. 428.

olmadığı kararı, ancak etkin pişmanlık sonucunda cezanın kaldırılması halinde verilecektir¹¹².

b. Şahsi Cezasızlık Sebebinin Varlığı

Şahsi cezasızlık sebepleri, suçun işlenmesi sırasında mevcut olan ve failin cezalandırılmasına engel teşkil eden sebeplerdir¹¹³. Şahsi cezasızlık sebepleri, suç politikası gereği hukuka aykırı ve kusurlu fiilden dolayı fail hakkında cezalandırmayı engellemektedir. Bu cezasızlık sebepleri mevcutsa fiil baştan itibaren cezalandırılabilir değildir¹¹⁴ ve bu sebeplerin özellik arz ettiği asıl husus iştirak öğretisindedir¹¹⁵. Şahsi cezasızlık sebepleri mevcutsa yalnız bu sebebe sahip kişiler cezasızlık halinden faydalanacaktır¹¹⁶. Failde mevcut şahsi cezasızlık sebeplerinin şeriklerin sorumluluğu üzerinde bir etkisi olmadığı gibi müşterek failer için de aynı durum söz konusudur¹¹⁷.

Şahsi cezasızlık sebebinin mevcut olması durumunda, “ceza verilmesine yer olmadığı kararı (CMK m. 223/4-b)” verilecektir. Diğer yandan bu cezasızlık sebeplerinin varlığı halinde CMK m. 171/1 gereği, Cumhuriyet savcısı “kovuşturmaya yer olmadığı” kararı verebilir. Kanun koyucu, Cumhuriyet savcısını hakkında “kovuşturmaya yer olmadığı kararı verebilir” diyerek aslında savcının bu konuda takdir hakkı olduğuna işaret etmiştir. Şöyle ki Cumhuriyet savcısı, soruşturma evresinde iddianame düzenlemek veya kovuşturmaya yer olmadığı kararını vermek noktasında değerlendirme yetkisine sahiptir¹¹⁸. Eğer iddianame düzenlenir ve dava açılır ise, mahkemenin suçun sabit olduğuna karar vermesi durumunda, şahsi cezasızlık sebebinin mevcut olması nedeniyle “ceza verilmesine yer olmadığı” kararı verilecektir. Burada önce cezaya hükmedilip sonra ceza verilmesine yer olmadığı kararının verilmesinin Kanun’a aykırı olduğu ileri sürülmüştür¹¹⁹.

Sanığın fiili işlediğinin sabit olduğu bazı durumlarda kanun koyucu cezasızlık öngörmüştür. Örneğin TCK m. 167’de yağma ve nitelikli yağma hariç, ilgili bölümde yer alan suçların; a) Haklarında ayrılık kararı verilmemiş eşlerden birinin, b) Üstsoy veya altsoyunun veya bu derecede kayın hısımlarından birinin veya evlat edinen veya evlatlığın, c) Aynı konutta beraber yaşayan kardeşlerden birinin, zararına olarak işlenmesi halinde, ilgili akraba hakkında

¹¹² Bkz. TCK m. 93/1; m. 184/5; m. 192/1,2,4; m. 201/1, 2; m. 221/1,2,3; m. 254; m. 274/1; m. 282/5; m. 316/2.

¹¹³ **Helmut Fuchs**, Österreichisches Strafrecht Allgemeiner Teil I, 7. Aufl., Wien, 2008, § 27, kn. 4.

¹¹⁴ **Urs Kindhäuser**, Allgemeiner Teil, 6. Aufl., Baden-Baden, 2013, § 6, kn. 14.

¹¹⁵ **Hellmuth Mayer**, Strafrecht Allgemeiner Teil, Stuttgart, 1967, § 41, s. 166.

¹¹⁶ **Kindhäuser**, Allgemeiner Teil, § 6, kn.13; **Wessels, Johannes/Werner Beulke/Helmut Satzger**, Strafrecht Allgemeiner Teil, 43. Aufl., Heidelberg, 2013, § 5, kn. 150.

¹¹⁷ **Berrin Akbulut**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2015, s. 182.

¹¹⁸ Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Melik Kartal**, Karşılaştırmalı Hukuk Işığında Kamu Davasının Açılmasında Cumhuriyet Savcısının Takdir Yetkisi, İstanbul, 2015.

¹¹⁹ “CMK’nun 223/4-b maddesi gereğince şahsi cezasızlık nedeninin varlığı nedeniyle sadece ceza verilmesine yer olmadığına karar verilmesi gerekirken önce cezaya hükmedilip, sonra da ceza tertibine yer olmadığına karar verilmesi şeklinde hüküm tesis” Yarg. 9. CD., 9.7.2008, 7517/8894 (**Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/ Tepe**, Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 749).

cezaya hükmolunmayacağı belirtilmektedir. Bu durumda yüklenen fiilin fail tarafından işlendiği sabit olsa dahi sanığın cezalandırılmaması gerektiği için beraat kararı verileceği ileri sürülmektedir¹²⁰. Ancak anılan bu düzenleme bir şahsi cezasızlık sebebi öngörmektedir. Şahsi cezasızlık sebeplerinin varlığı halinde faile ceza verilmemekle birlikte verilecek hüküm beraat değil; ceza verilmemesine yer olmadığı kararıdır.

Diğer yandan objektif cezalandırılabilme koşulu içeren suçlar bakımından bu koşulun yokluğu halinde ne yönde hüküm verileceği belirtilmediği için bu koşullar, şahsi cezasızlık sebeplerine benzetilerek bir değerlendirme yapılmaktadır. Bunun bir sonucu olarak objektif cezalandırılabilme koşulunun mevcut olmaması durumunda beraat değil; ceza verilmesine yer olmadığı kararı (CMK m. 223/3, 4) verilecektir¹²¹.

c. Karşılıklı Hakaret

TCK m. 129'da yer alan “*Haksız fiil nedeniyle veya karşılıklı hakaret*” suçu şu şekilde düzenlenmiştir: “(1) *Hakaret suçunun haksız bir fiile tepki olarak işlenmesi halinde, verilecek ceza üçte birine kadar indirilebileceği gibi, ceza vermekten de vazgeçilebilir.* (2) *Bu suçun, kasten yaralama suçuna tepki olarak işlenmesi halinde, kişiye ceza verilmez.* (3) *Hakaret suçunun karşılıklı olarak işlenmesi halinde, olayın mahiyetine göre, taraflardan her ikisi veya biri hakkında verilecek ceza üçte birine kadar indirilebileceği gibi, ceza vermekten de vazgeçilebilir*”.

Bu düzenlemede üç fıkrada da cezasızlık hallerine yer verilmiştir. Ancak bunlardan sadece üçüncü fıkrada yer alan karşılıklı hakarete ilişkin verilecek hüküm, CMK m.223'de belirtilmektedir. Bununla birlikte diğer fıkralara ilişkin hükmün de karşılıklı hakaret suçunda olduğu gibi ceza verilmesine yer olmadığı kararı şeklinde olması gerektiği ileri sürülmektedir¹²².

Karşılıklı hakaret, Alman ceza hukukunda da benzer şekilde düzenlenmiştir. İlgili düzenlemeye göre (Alm. CK § 199), taraflardan her ikisi veya biri hakkında cezasızlığa karar verilebilecektir¹²³. Bu düzenleme ile doğrudan ilgili bir hüküm de Alm. CMK'nda mevcuttur. Alm. CMK § 468'e göre, “*Karşılıklı hakarete taraflardan birisinin veya her ikisinin cezalandırılmaması, taraflardan birisinin veya her ikisinin masraflara mahkum edilmesini engellemez*”. Alman ceza muhakemesinde de bu durumda aslında Türk hukukundakine benzer bir hükme yer verildiğini söyleyebiliriz. Çünkü burada öngörülen cezasızlık durumunun beraat kararı anlamında bir cezasızlık olmadığını görmekteyiz. Nitekim karşılıklı hakaretin yer aldığı düzenlemenin (Alm. CK § 199) beraat hükmü gerektiren bir karar olmayıp, cezada indirim imkanı sağlamayan ve fakat ceza

¹²⁰ **Yurtcan**, Ceza Yargılaması Hukuku, s. 454.

¹²¹ **Centel/Zafer**, Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 584; **Uğur Ersoy**, Ceza Hukukunda Objektif Cezalandırılabilme Şartları, Ankara, 2015, s. 218, 219; **Elif Bekar**, Objektif Cezalandırılabilme Koşulları Bağlamında Türk Ceza Kanunu'nda Yer Alan Suçlar, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, yayımlanmamış doktora tezi, 2016, s. 167.

¹²² **Balcı**, s. 320.

¹²³ **Klaus Göbel**, Strafprozeß, Handbuch der Rechtspraxis (HRP), 5. Aufl., München, 1996, kn.217. Alm. CK § 199; “*Hakarete olay yerinde karşılık verildiği durumlarda, hakim hakaret fiilini işleyen kişinin veya bunlardan birinin cezasızlığına karar verebilir.*” **Yenisey, Feridun/Gottfried Plagemann**, Alman Ceza Kanunu Strafgesetzbuch (StGB), 2. bs., İstanbul, 2015, s. 305.

verilmemesi ile sonuçlanabilen cezanın belirlenmesine dair bir karar olduğu belirtilmektedir¹²⁴.

Diğer yandan bu düzenlemede öngörülen karşılıklı hakaret durumunda bir görüş tarafından “*sorumsuzluk kararı*” verilmesinin gerektiği belirtilmiştir ve bu görüşe göre sorumsuzluk kararı beraat kapsamında ele alınmalıdır¹²⁵. Her ne kadar farklı görüşler ileri sürülmüş olsa dahi CMK m. 223/4-c’de açık şekilde ceza verilmesine yer olmadığı kararının verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bununla birlikte karşılıklı hakaretin hukuki niteliğinin şahsi cezasızlık sebebi olarak kabul edilmesi halinde CMK m. 223/4-b’de açık şekilde şahsi cezasızlık sebeplerine yer verildiği için burada ayrıca karşılıklı hakaret halini belirtmeye gerek olmadığı söylenebilir¹²⁶.

d. İşlenen Fiilin Haksızlık İçeriğinin Azlığı

CMK m. 223/4-d bendi, “işlenen fiilin haksızlık içeriğinin azlığı” dolayısıyla, sanık hakkında ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilebileceğine yer vermektedir. Haksızlık içeriğinin azlığı kavramı ETCK ve CMUK’ta yer almakta iken yürürlükteki TCK ve CMK ile ceza hukuku mevzuatına dahil olmuştur.

“Haksızlık içeriğinin azlığı” ifadesinin ne anlama geldiğini anlayabilmek için bu kavramın fiilin toplumsal uygunluğu kavramı ile birlikte incelenmesi gerektiği ileri sürülmektedir. Bu görüşe göre, işlenen fiil, tipe uygundur ve fail kusur yeteneğine sahiptir. Bununla birlikte fiil toplumsal uygunluk arz ettiği için işlenen fiil suç olarak nitelendirilemeyecektir¹²⁷. Ancak haksızlık içeriği az olsa dahi fiil suç niteliğindedir.

Diğer yandan bu kavramı anlayabilmek için haksızlık kavramının ne olduğunu ve hangi durumlarda haksızlık içeriğinin azlığının bu kapsamda değerlendirilebileceği belirlenmelidir. Haksızlık kavramına dair ileri sürülen görüşlerden biri tarafından haksızlığın aslında hukuka aykırılık olarak anlaşılması gerektiği kabul edilmektedir¹²⁸. Oysaki hukuka aykırılık suçun bir unsuru olup, fiile atfedilen bir özelliktir. Hukuka aykırılık, fiilin tüm hukuk düzeni bakımından aykırılığı anlamına gelir ve tüm hukuk düzeni ile çelişmesini ifade eder. Bu nedenle hukuka aykırılık bir derecelendirmeye tabi tutulmaz. Bununla birlikte hukuka aykırı fiili ifade eden haksızlık fiilin bir sıfatı, vasfı değil; bizzat kendisidir ve görüldüğü gibi derecelendirmeye tabi tutulması da mümkündür¹²⁹. Diğer yandan bu ifade net olmadığı ve bu nedenle kanun önünde eşitlik ilkesinin ihlal edilmesine elverişli olabilecek mahiyette olması sebebiyle eleştirilmektedir¹³⁰.

Bu kapsamda TCK’da mevcut bazı suçlar tartışma konusu yapılmaktadır. Bunlardan biri TCK m. 145’te yer alan hırsızlık suçuna ilişkin düzenleme-

¹²⁴ **Jürgen Regge/Christian Pegel**, Münchener Kommentar StGB, Ed.Wolfgang Jo-
ecks/Klaus Miebach, 2. Aufl., München, Bd. 4, 2012, kn.18, 19.

¹²⁵ **Yenisey/Nuhoğlu**, s. 770.

¹²⁶ **Doğan**, Ceza Muhakemesinde Hüküm, s. 189.

¹²⁷ **Doğan**, Ceza Muhakemesinde Hüküm, s. 189.

¹²⁸ **Kurşun**, s. 156, 157.

¹²⁹ **Koca/Üzülmez**, s. 256, 257.

¹³⁰ **Kurşun**, s. 158.

dir. Bu düzenlemeye göre, hırsızlık suçunun konusunu oluşturan malın değerinin azlığı nedeniyle, verilecek cezada indirim yapılabileceği gibi, suçun işleniş şekli ve özellikleri de göz önünde bulundurularak, ceza vermekten vazgeçilebilir. CMK m. 223/4-d bendinde yer alan fiilin haksızlık içeriğinin azlığı ile hırsızlık suçu ile ilgili yer verilen “malın değerinin az olması” halinin ifade edilmek istendiği varsayımında madde metinlerinin uyumlu olması ve “fiilin haksızlık içeriğinin azlığı” ifadesinin, “malın değerinin az olması nedeniyle fiilin haksızlık içeriği az ise” ifadesiyle değiştirilmesi önerilmektedir¹³¹. Çünkü bu düzenlemede haksızlık içeriğinin azlığı değil; hırsızlık suçunun konusunu oluşturan malın değerinin az olması ifadesi yer almaktadır¹³².

Benzer ifadeye yer veren diğer suç tipleri ise yağma ve zimmettir. TCK m. 150/2'ye göre; “Yağma suçunun konusunu oluşturan malın değerinin azlığı nedeniyle, verilecek ceza üçte birden yarıya kadar indirilebilir”. Diğer yandan TCK m. 249/1'e göre; “Zimmet suçunun konusunu oluşturan malın değerinin azlığı nedeniyle, verilecek ceza üçte birden yarıya kadar indirilir”. Ancak yağma ve zimmet suçlarına ilişkin bu hallerde ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilemeyecektir. Çünkü kanun koyucu, bu suçlarda malın değerinin azlığını sadece daha az ceza verilmesini gerektiren bir nitelikli hal olarak düzenlemiştir.

Haksızlığın içeriğinin azlığı ile ilgili bir dosya kâğıdının çalınması¹³³ ya da başkasına ait bir evin bahçe kapısının açık olması üzerine içeriye girerek bahçedeki musluktan su içen kişinin fiili örnek verilmektedir¹³⁴. Yargıtay kararına konu olan diğer bir örnek ise, kasten yaralama suçuna ilişkindir. Bu suç ile ilgili karara konu fiilin haksızlık içeriğinin azlığı kabul edilmiş ve ceza verilmesine yer olmadığı kararının verilmesi uygun görülmüştür¹³⁵.

Kanun'da yer alan belirli bazı suçlar ile ilgili olarak mı yoksa her suç bakımından mı haksızlık içeriğinin azlığı kavramının değerlendirilerek ceza verilmesine yer olmadığı kararının verileceği tartışmalıdır. TCK'da sadece değindiğimiz belirli suçlar bakımından malın değerinin azlığı ifadesine yer verilmiştir. Buradan yola çıkarak sadece belirtilen suç bakımından ceza verilmesine yer olmadığı kararının verilebileceği, aksi uygulamanın suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlali anlamına geleceği ileri sürülmektedir. Buna göre, haksızlık içeriğinin azlığı kavramı her suç bakımından tartışılabilir; ancak bu durum, cezanın belirlenmesi ve bireyselleştirilmesi bağlamında dikkate alınmalıdır¹³⁶.

Yukarıda belirttiğimiz üzere kanun koyucunun bazı kanun maddelerinde malın değerinin azlığı kavramına yer vermiş olması haksızlık içeriğinin azlığının tüm suçlar bakımından değerlendirilmesine engel teşkil etmemelidir. Çünkü kanun koyucunun malın değerinin azlığını zikrettiği yağma ve zimmet suçunda malın değerinin azlığı nedeniyle cezada indirim uygulanması söz konusu olacaktır ki bu hallerde belirttiğimiz üzere ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilemeyecektir; cezaya hükmedilecek ve fakat belli bir oranda indirim uygula-

¹³¹ **Metin Feyzioğlu**, “5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Hakkında Bazı Tespit ve Değerlendirmeler”, (Çevrimiçi) <http://www.feyzioglu.av.tr/yayin/5271-sayili-ceza-muhakemesi-kanunu-hakkinda.html>.

¹³² **Doğan**, Ceza Muhakemesinde Hüküm, s. 189.

¹³³ **Donay**, s. 387.

¹³⁴ **Doğan**, Ceza Muhakemesinde Hüküm, s. 189.

¹³⁵ Yarg. 3. CD., 23.01.2013, 1644/2810 (**Deniz**, s. 120).

¹³⁶ **Deniz**, s. 120.

nacaktır. Diğer yandan hırsızlık suçu bakımından da öngörülen özel düzenleme ile indirim imkanı tanınmaktadır. Eğer bu düzenlemeye de yer verilmemiş olsaydı daha az ceza verilmesini gerektiren bu nitelikli hal uygulama alanı bulamayacaktı. Haksızlık içeriğinin azlığı, her suç bakımından incelenebilir bir husus olup, işlenen tipik ve hukuka aykırı fiilin varlığı nedeniyle beraat kararının verilmesine engel teşkil etmektedir. İşlenen fiilde haksızlık içeriği az da olsa mevcuttur ve bu nedenle kişi hakkında beraat kararı verilmeyecektir; ancak ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilebilecektir.

C. Mahkumiyet Kararı

Yüklenen suçu işlediğinin sabit olması halinde, sanık hakkında mahkumiyet kararı verilir (CMK m. 223/5). Sanığın yüklenen suçu işlediğinin sabit olması halinde hakkında mahkumiyet kararının verilecek olması cezalandırılacağı anlamına gelmektedir¹³⁷. CMK m. 230'a göre, mahkumiyet hükmünün gerekçesinde, "a) İddia ve savunmada ileri sürülen görüşler, b) Delillerin tartışılması ve değerlendirilmesi, hükmü esas alınan ve reddedilen delillerin belirtilmesi; bu kapsamda dosya içerisinde bulunan ve hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delillerin ayrıca ve açıkça gösterilmesi, c) Ulaşılan kanaat, sanığın suç oluşturduğu sabit görülen fiili ve bunun nitelendirilmesi; bu hususta ileri sürülen istemleri de dikkate alarak, Türk Ceza Kanununun 61 ve 62nci maddelerinde belirlenen sıra ve esaslara göre cezanın belirlenmesi; yine aynı Kanunun 53 ve devamı maddelerine göre, cezaya mahkumiyet yerine veya cezanın yanı sıra uygulanacak güvenlik tedbirinin belirlenmesi, d) Cezanın ertelenmesine, hapis cezasının adli para cezasına veya tedbirlerden birine çevrilmesine veya ek güvenlik tedbirlerinin uygulanmasına veya bu hususlara ilişkin istemlerin kabul veya reddine ait dayanaklar" gösterilmelidir.

Sanığın suçu işlediğinin sabit olması, şüpheye yer bırakmayacak şekilde ispatlanmış olması anlamındadır¹³⁸. Hakkında verilen mahkumiyet kararı kesinleşen kişi, infaz kurumuna alınır¹³⁹.

Mahkumiyet hükmü, TCK m. 45'te yer verilen cezalardan birine hükmedilmesi anlamına gelir. Buna göre; suç karşılığında uygulanan yaptırım olarak cezalar, hapis ve adli para cezalarıdır. Hapis cezaları şunlardır: Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası, müebbet hapis cezası ve süreli hapis cezası. Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası hükümlünün hayatı boyunca devam eder; ancak kanun ve tüzükte belirtilen sıkı güvenlik rejimine göre çektirilir. Müebbet hapis cezası, hükümlünün hayatı boyunca devam eder. Süreli hapis cezası, kanunda aksi belirtilmeyen hâllerde bir aydan az, yirmi yıldan fazla olamaz. Alman hukukunda ise, Alm. CK § 38'e göre Kanun'da müebbet hapis cezası öngörülmemişse, hapis cezası sürelidir. Süreli hapis cezasının üst sınırı on beş yıl, alt sınırı ise, bir aydır. Alm. CK § 39'e göre; bir yılın altındaki hapis cezası tam hafta ve ay, daha uzun süren hapis cezası ise tam ay ve yıl hesabıyla belirlenir. Hapis cezası, hafta veya ayın tamamı değil, bir kısmı esas alınarak belirlenebilecektir¹⁴⁰.

¹³⁷ Yurtcan, Ceza Yargılaması Hukuku, s. 454.

¹³⁸ Doğan, Ceza Muhakemesinde Hüküm, s. 189.

¹³⁹ Donay, s. 386.

¹⁴⁰ Göbel, kn. 213.

Kısa süreli hapis cezası, hükmedilen bir yıl veya daha az süreli hapis cezasıdır. Kısa süreli hapis cezasının seçenек yaptırımıma çevrilmesinin hükmün niteliğini değıştirmediği ve bu halde hükmün mahkûmiyete ilişkin sonuçları doğuracağı belirtilmiştir¹⁴¹. Gerek kısa süreli hapis cezasının seçenек yaptırımıma çevrilmesinin gerek hapis cezasının ertelenmesi kararının hüküm çeşidi değil; infaz şekli olduğu ileri sürülmektedir¹⁴².

Kısa süreli hapis cezasına seçenек yaptırımıma mahkûmiyet halinde; 1. Kısa süreli hapis cezasına seçenек yaptırım olarak, adli para cezasına mahkûmiyet veya güvenlik tedbiri uygulanması hükmü, 2. Kısa süreli hapis cezasına seçenек yaptırım olarak hükmedilen güvenlik tedbirinin gereklerinin yerine getirilmemesi dolayısıyla hapis cezasının infazına ilişkin karar, 3. Kısa süreli hapis cezasına seçenек yaptırım olarak hükmedilen güvenlik tedbirinin değıştirilmesine ilişkin karar adli sicile kaydedilir (Adli Sicil K. m. 4/1-d).

Kısa süreli hapis cezası mevcut olduğunda aynı anda hem erteleme hem de seçenек yaptırımıma çevirmek mümkün olmayıp, bunlardan biri tercih edilmelidir. Erteleme kararının verilebilmesi için kişinin daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı üç aydan fazla hapis cezasına mahkûm edilmemiş olması gerekmektedir. Hapis cezasının seçenек yaptırımıma çevrilebilmesi için daha önce hapis cezasına mahkûm edilmemiş olmak koşulu sadece mahkûm olunan otuz gün ve daha az süreli hapis cezası ile fiili işlediği tarihte onsekiz yaşını doldurmamış veya altmışbeş yaşını bitirmiş bulunanların mahkûm edildiği bir yıl veya daha az süreli hapis cezası seçenек yaptırımlardan birine çevrilmesi zorunluluğu bakımından aranmaktadır. Bu koşullar mevcutsa öngörülen hapis cezası seçenек yaptırımıma çevrilecektir (TCK m. 50/3). Nitekim “kısa süreli hapis cezasının seçenек yaptırımıma çevrilmesi halinde uygulamada asıl mahkûmiyet, çevrilen adli para cezası veya tedbirdir (TCK m. 50/5)” düzenlemesi de bu durumu açıklar niteliktedir.

Bu nedenle kısa süreli hapis cezası seçenек yaptırımlardan birine çevrilmiş ve koşullar yerine getirilmiş ise, işlenecek diğer bir suç nedeniyle de hapis cezası yine seçenек yaptırımıma çevrilebilecektir. Kişinin daha önce işlediği bir suçtan mahkûm olduğu kısa süreli hapis cezasının seçenек yaptırımıma çevrilmiş olması halinde işlediği sonraki suç nedeniyle hapis cezasına mahkûm olması ertelemeye engel teşkil etmeyecektir¹⁴³. Kısa süreli hapis cezasının seçenек yaptırımıma çevrilmesi, uygulamadaki asıl mahkûmiyet, çevrilen adli para cezası veya tedbir olduğu için seçenек yaptırımıma çevrilme bir infaz şekli gibi değeriendirilip, hapis cezasına mahkûmiyetin sonuçlarını doğurduğu söylenemeyecektir.

Adli para cezasına ilişkin düzenleme ise, TCK m. 52’de yer almaktadır. Buna göre; adli para cezası, beş günden az ve kanunda aksine hüküm bulunmayan hâllerde yediyüzotuz günden fazla olmamak üzere belirlenen tam gün sayısının, bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktar ile çarpılması suretiyle hesaplanan meblağın hükümlü tarafından Devlet Hazinesi’ne ödenmesinden ibarettir. En az yirmi ve en fazla yüz Türk Lirası olan bir gün karşılığı adli para cezasının miktarı, kişinin ekonomik ve diğer şahsî hâlleri göz önünde bulundurulularak takdir edilir. Kararda, adli para cezasının belirlenmesinde esas alınan tam gün sayısı ile bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktar ayrı ayrı gösterilir¹⁴⁴.

¹⁴¹ **Balcı**, s. 326.

¹⁴² **Doğan**, Ceza Muhakemesinde Hüküm, s. 189.

¹⁴³ **Mehmet Maden**, Hapis Cezasına Seçenек Yaptırımlar, Ankara, 2012, s. 182.

¹⁴⁴ Alm. CK § 40’da yer alan adli para cezası ile ilgili düzenleme şu şekildedir: “(1) Adli para cezası gün birimi şeklinde hükümlenir. Adli para cezası, en az beş ve kanun başka bir düzenleme getirmemişse, en fazla üç yüz altmış tam gün birimi sayısı şeklinde hük-

Hâkim, ekonomik ve şahsi hâllerini göz önünde bulundurarak, kişiye adli para cezasını ödemesi için hükmün kesinleşme tarihinden itibaren bir yıldan fazla olmamak üzere mehil verebileceği gibi, bu cezanın belirli taksitler hâlinde ödenmesine de karar verebilir. Taksit süresi iki yılı geçemez ve taksit miktarı dörtten az olamaz. Kararda, taksitlerden birinin zamanında ödenmemesi hâlinde geri kalan kısmın tamamının tahsil edileceği ve ödenmeyen adli para cezasının hapse çevrileceği belirtilir¹⁴⁵.

Sonuç olarak mahkûmiyet kararı, davanın esasına girilerek yapılan yarılama sonucunda verilen esasa ilişkin hüküm niteliğindedir¹⁴⁶. Belirttiğimiz üzere yüklenen suç işlediği sabit olan sanık hakkında mahkûmiyetin yanı sıra güvenlik tedbirine hükmedilebilir. Bu durumda mahkûmiyet hükmü varlığını koruyacaktır¹⁴⁷.

D. Güvenlik Tedbirine Hükmedilmesi Kararı

Güvenlik tedbirleri işlenen suç ile bağlantılı olarak söz konusu fiili işleyen kişinin göstermiş olduğu tehlikelilik göz önünde bulundurularak suçun konusu ile ilgili veya suçun işlenişinde kullanılan araçla bağlantılı olarak uygulanan, eğitime, koruma altına alma, iyileştirme, tedavi etme, tehlikeliliği önleme amacı güden bir ceza hukuku yaptırımıdır¹⁴⁸. Bu tedbirler ile kısaca kişinin iyileştirilmesi, ıslahı ve toplumun korunması amaçlanır¹⁴⁹. Güvenlik tedbirleri, ancak işlenen suç nedeniyle uygulanabilecektir ve kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemeyecek ve güvenlik tedbirine hükmedilemeyecektir.

Yüklenen suç işlediğinin sabit olması halinde, belli bir cezaya mahkûmiyet yerine veya mahkûmiyetin yanı sıra güvenlik tedbirine hükmolunur. Bu kararın verilme nedeni, kararın gerekçesinde gösterilmelidir (CMK m. 230/4).

---

molunur. (2) Mahkeme bir gün karşılığı olan para miktarını failin kişisel ve iktisadî durumlarını göz önünde bulundurarak belirler. Bu belirlemeyi yaparken, kural olarak failin kazandığı veya kazanabileceği bir günlük ortalama net gelirini ölçü olarak alır. Bir gün karşılığı en az bir ve en fazla beş bin Euro olarak tayin edilir. (3) Bir gün biriminin, karşılığının belirlenmesi sırasında failin geliri, malvarlığı ve parasal durumunu etkileyen diğer hususlar takdir edilebilir. Mahkemenin kararında gün birimlerinin sayısı ve bir gün biriminin karşılığı olan miktar gösterilir” (Yenisey/Plagemann, s. 28, 29).

¹⁴⁵ “Ödeme Kolaylığı” başlıklı benzer düzenleme Alm. CK § 42’de yer almaktadır: “(1) Hükümlünün kişisel veya iktisadî durumları göz önünde tutulduğunda, adli para cezasını derhal ödemesi kendisinden beklenemiyorsa, mahkeme ona ödeme için bir süre tanır veya cezayı belirli taksitler şeklinde ödemesine müsaade eder. Hükümlünün bir taksiti zamanında ödememesi halinde, mahkeme, cezanın belirli taksitler şeklinde ödenmesi kolaylığının kaldırılmasına karar verebilir. Ödeme kolaylığı sağlanmadığı takdirde, suçtan doğan zararın hükümlü tarafından giderilmesi tehlikeye düşecekse, bu halde de mahkeme ödeme kolaylığı sağlamalıdır; bu durumda hükümlüye zararın giderilmesinin belgelenmesi yükümlülüğü yüklenilebilir”

Alm. CK § 43; “(1) Tahsil edilemeyen bir adli para cezasının yerini, hapis cezası alır. Bir gün birimi, bir gün hapis cezasına karşılık teşkil eder. Adli para cezası yerine uygulanan hapis cezasının alt sınırı bir gündür” (Yenisey/Plagemann, s. 30, 31).

¹⁴⁶ Seiler, § 8, kn. 852.

¹⁴⁷ Balci, s. 324.

¹⁴⁸ Özgenç, s. 802 vd.; Koca/Üzülmez, s. 597; Doğan, Ceza Muhakemesinde Hüküm, s. 190.

¹⁴⁹ Centel/Zafer/Çakmut, s. 693.

Güvenlik tedbirin uygulanmasına hükmedilmesi, esasa ilişkin hüküm niteliğinde olup¹⁵⁰, Alman ceza muhakemesinde de bu şekilde değerlendirilmektedir¹⁵¹.

İlgili düzenlemede cezalar için mahkûmiyet, fakat güvenlik tedbirleri için hükümlenme ifadelerini kullanıldığı ve aslında güvenlik tedbirlerinin bir mahkûmiyet olduğu ve bunlar bakımından da mahkûmiyet ifadesinin kullanılabileceği ileri sürülmektedir¹⁵². Güvenlik tedbirinin mahkûmiyet kapsamında değerlendirilmesi gerektiği, bu tedbirlerin yaptırım türü olmasından da yola çıkılarak belirtilmektedir. Bu görüş, aynı zamanda güvenlik tedbirine hükmedilmesi şeklinde ayrı bir hüküm çeşidine yer verilmesinin gereksiz olduğunu kabul etmektedir¹⁵³. Buna göre; mahkûmiyet hükmünün, cezaya mahkûmiyet değil; ceza hukuku yaptırımına mahkûmiyet şeklinde anlaşılması gerekmektedir. Yaptırım türleri, ceza ve güvenlik tedbirleridir. Bazı durumlarda örneğin kişinin kusur yeteneğinin bulunmaması halinde, sadece güvenlik tedbirlerine hükmedilmesi söz konusu olacaktır. Bu nedenle özellikle güvenlik tedbirlerini ceza mahkûmiyetinden ve buna dair sonuçlardan ayırmak adına ayrı bir hüküm çeşidi olarak yer almasının makul olduğu söylenebilir.

Güvenlik tedbirleri, TCK m. 53 ve devamında düzenlenmiştir. Buna göre, belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma, müsadere, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri, akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirleri, mükerrirlere ve özel tehlikeli suçlulara uygulanan güvenlik tedbirleri, sınır dışı edilme ve tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbirleridir.

Burada güvenlik tedbirleri ile ilgili bölümde belirttiğimiz üzere “sınır dışı edilme” de mevcuttur. Sınır dışı edilme, bir yabancı bulduğu ülke tarafından kamu düzeninin korunması gerekçesi ile ülkesel egemenliğe dayanarak isteği dışında ülke dışına çıkarılmasıdır¹⁵⁴. Sınır dışı edilme ile ilgili düzenleme TCK m. 59/1’de düzenlenmiştir. Bu maddenin gerekçesinde açık şekilde sınır dışı edilmenin güvenlik tedbiri olduğu belirtilmiştir¹⁵⁵. Bu maddenin 5328 sayılı Kanun ile değişiklik yapılmadan önceki hali şu şekildedir: “İşlediği suç nedeniyle iki yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına mahkûm edilen yabancı, cezasının infazından sonra derhal sınır dışı edilmesine de hükümlenir.”

Sınır dışı etme hususundaki kanuni zorunluluğun yarattığı endişeler nedeniyle yapılan değişiklik ile yabancı cezasının infazı tamamlandıktan sonra sınır dışı edilip edilmemesi İçişleri Bakanlığının takdirine bırakılmıştır. Yapılan değişiklik sonrası mevcut düzenleme ise şu şekildedir: “İşlediği suç nedeniyle hapis cezasına mahkûm edilen yabancı, koşullu salverilmeden yararlandıktan ve her halde cezasının infazı tamamlandıktan sonra, durumu, sınır dışı işlemleriyle ilgili olarak değerlendirilmek üzere derhal İçişleri Bakanlığına bildirilir”. Bu nedenle sınır dışı edilmenin aslında ceza hukuku yaptırımı olarak güvenlik tedbiri değil, idari bir tedbir niteliğine sahip olduğu söylenebilir¹⁵⁶.

¹⁵⁰ **Balcı**, s. 13.

¹⁵¹ **Seiler**, § 8, kn. 856.

¹⁵² **Soyaslan**, s. 426.

¹⁵³ **Doğan**, Ceza Muhakemesinde Hüküm, s. 198.

¹⁵⁴ **Balcı**, s. 337.

¹⁵⁵ “Madde metninde, bir güvenlik tedbiri olarak sınır dışı edilme düzenlenmiştir” Bkz. TCK m. 59 madde gerekçesi.

¹⁵⁶ **Özgenç**, s. 854.

Bununla birlikte bu bölümde sayılan güvenlik tedbirleri dışında yukarıda değindiğimiz kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımlar (TCK m. 50/1-b, c, d, e, f) da güvenlik tedbiri niteliğindedir.

Ayrıca yine bu kapsamda incelenen denetimli serbestlik tedbirine değinmek gerekir. Denetimli serbestlik tedbiri, hapis cezasının ya da belirli bir güvenlik tedbirinin infazı aşamasında öngörülen yaptırımları "tamamlayıcı" bir özelliğe sahiptir. Bu tedbirin, hapis cezasının infazı aşamasında ve infazı tamamlandıktan sonra belirli bir süreyle veya güvenlik tedbirinin infazı aşamasında kişinin topluma uyum sağlaması ve yükümlülüklerin gereklerine uygun davranması konusunda etkisinin olması amaçlanmaktadır¹⁵⁷.

Denetimli serbestlik tedbiri, cezaya hükmedilmeden önce de uygulanabilecektir (TCK m. 221/5). Diğer yandan bu tedbir, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı ile birlikte uygulanabilecektir (CMK m. 231/8). Diğer bir uygulama alanı ise, hapis cezasının ertelenmesi halidir. Bu durumda denetim süresi içinde denetimli serbestlik tedbiri uygulama alanı bulacaktır (TCK m. 51/4). Koşullu salıvermede denetim süresinde denetimli serbestlik tedbiri uygulanmasına karar verilebilir. Hâkim, koşullu salıverilen hükümlünün kişiliğini ve topluma uyumdaki başarısını göz önünde bulundurarak; denetim süresinin, denetimli serbestlik tedbiri uygulanmadan veya herhangi bir yükümlülük belirlemeden geçirilmesine karar verebilecektir. Bununla birlikte denetimli serbestlik tedbiri uygulanmasını veya belirlenen yükümlülükleri yine denetim süresi içinde kaldırabilecektir (CGTİHK m. 107/10)¹⁵⁸.

a. Belli Hakları Kullanmaktan Yoksun Bırakılma

Kasten işlenen suçtan dolayı hapis cezasına mahkûmiyetin kanuni sonucu olarak belirli haktan yoksun bırakılma söz konusu olabilir. Belirli haklardan yoksunluk, TCK m. 53'e göre; a) Sürekli, süreli veya geçici bir kamu görevinin üstlenilmesinden; bu kapsamda, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğinden veya Devlet, il, belediye, köy veya bunların denetim ve gözetimi altında bulunan kurum ve kuruluşlarca verilen, atamaya veya seçime tâbi bütün memuriyet ve hizmetlerde istihdam edilmekten, b) Seçme ve seçilme ehliyetinden¹⁵⁹ c) Velayet hakkından; vesayet veya kayımlığa ait bir hizmette bulun-

¹⁵⁷ Özgenç, s. 863.

¹⁵⁸ Özgenç, s. 864, 865.

¹⁵⁹ AYM'nin 8/10/2015 tarihli ve 140/85 sayılı Kararı ile; 53. maddenin birinci fıkrasında yer alan "...ve diğer siyasi hakları kullanmaktan" ibaresi ile aynı maddenin ikinci fıkrası, birinci fıkranın (b) bendinde yer alan "Seçme ve seçilme ehliyetinden..." ibaresi yönünden iptal edilmiştir.

"24.11.2015 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak aynı tarihte yürürlüğe giren Anayasa Mahkemesi'nin 08.10.2015 gün, 2014/140-2015/85 Esas ve Karar sayılı kararı ile TCK'nun 53/1-b maddesinde yazılı, "seçme, seçilme ve diğer siyasi hakları kullanmaktan" ibaresinin iptal edilmiş olması ve sanığın kasten işlenmiş olduğu suç için hapis cezasıyla mahkûmiyetinin yasal sonucu olarak, TCK'nun 53/1. maddesinin uygulanması yönünden, (a, c, d ve e) bentleri ile (b) bendinde yazılı seçme, seçilme ve diğer siyasi hakları kullanmaktan yoksun bırakılmasına; aynı Kanun'un 53/2. maddesinin uygulanması açısından, 53/1. maddesinin (a, c, d ve e) bentleri ile (b) bendinde yazılı seçme ve diğer siyasi hakları ve aynı maddenin 3. fıkrası uyarınca, (c) bendinde yazılı kendi altsoyu üzerindeki velayet, vesayet ve kayımlık yetkilerini mahkûm olduğu hapis cezasından koşullu salıverilinceye kadar kullanamamasına karar verilmesi gerektiğinin gözetilmemesi..." Yarg. 6. CD., 6.2.2017, 4584/208.

maktan, d) Vakıf, dernek, sendika, şirket, kooperatif ve siyasi parti tüzel kişiliklerinin yöneticisi veya denetçisi olmaktan, e) Bir kamu kurumunun veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşunun iznine tâbi bir meslek veya sanatı, kendi sorumluluğu altında serbest meslek erbabı veya tacir olarak icra etmekten, yoksun bırakılma şeklinde gerçekleşecektir. Nitekim fail hakkında verilen hükümde hak yoksunluklarına ilişkin husus da belirtilmektedir¹⁶⁰.

Belirli haklardan yoksunluk kural olarak kişinin işlediği suç dolayısıyla mahkûm olduğu hapis cezasının infazı tamamlanıncaya kadar devam edecektir. TCK m. 53/6 taksirli suçlara ilişkin şu düzenlemeye yer vermektedir: “*Belli bir meslek veya sanatın ya da trafik düzeninin gerektirdiği dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla işlenen taksirli suçtan mahkûmiyet hâlinde, üç aydan az ve üç yıldan fazla olmamak üzere, bu meslek veya sanatın icrasının yasaklanmasına ya da sürücü belgesinin geri alınmasına karar verilebilir. Yasaklama ve geri alma hükmün kesinleşmesiyle yürürlüğe girer ve süre, cezanın tümüyle infazından itibaren işlemeye başlar*”. Ayrıca bu noktada TCK m.53/1-c bendinin koşullu salıverme tarihine kadar, diğer bentlerin ise hapis cezasının infazının tamamlanmasına kadar sürmesi şeklindeki yanlış uygulama eleştiri konusu olmuştur¹⁶¹.

Bununla birlikte kısa süreli hapis cezası ertelenmiş veya fiili işlediği sırada onsekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında belirli haklardan yoksunluğa dair TCK m. 53/1 hükmü uygulanmayacaktır (TCK m. 53/4)¹⁶².

b. Müsadere

Yüklenen suçu işlediğinin sabit olması halinde, belli bir cezaya mahkûmiyet yerine veya mahkûmiyetin yanı sıra güvenlik tedbirine hükümlenir. Güvenlik tedbirine mahkûmiyet ile birlikte karar verilmesine müsadere örnek verilmektedir. Bununla birlikte müsadere ceza mahkûmiyetinin sonucu olduğu ileri sürülmektedir. Nitekim ETCK döneminde ceza mahkûmiyetinin müsadere için bir ön koşul olduğu veya bazı hallerde müsadere başlı başına bir ceza olarak yer aldığı belirtilmektedir¹⁶³. Ancak eşya veya kazanç müsadere sine hükmedilebilmesi için kişinin cezaya mahkûm edilmesi değil; işlenmiş

Benzer yönde bkz. Yarg. 13. CD., 6.2.2017, 11680/794; Yarg. 7. CD., 25.1.2017, 32490/568; Yarg. 20. CD., 24.1.2017, 10460/666; Yarg. 18. CD., 18.1.2017, 19809/685 (www.kazanci.com).

¹⁶⁰ “*Kasıtlı suçtan hapis cezasına mahkûm edilen sanık hakkında 5237 Sayılı TCK’nin 53. maddesinde belirtilen hak yoksunluklarına hükmedilmesi gerektiğinin düşünülmemesi...*” Yarg. 3. CD., 24.1.2017, 3405/566.

“*Sanığın eylemini öz kızına karşı velâyet hakkını kötüye kullanarak gerçekleştirdiğinin anlaşılması karşısında, hakkında 5237 Sayılı TCK’nin 53/5. maddesi gereğince cezasının infazından sonra işlemek üzere hükümlenen cezasının yarısından bir katına kadar velâyet hakkının kullanılmasının yasaklanmasına karar verilmesi gerektiğinin gözetilmemesi...*” Yarg. 14. CD., 18.1.2017, 10250/227 (www.kazanci.com).

¹⁶¹ Yargıtay da bu hususu bozma sebebi olarak değerlendirmiştir. Örnek karar için bkz. **Balci**, s. 328, dn. 817.

¹⁶² “*...Sanık hakkında verilen kısa süreli hapis cezasının ertelenmesi karşısında; 5237 Sayılı TCK’nin 53/1. maddesinin uygulanmasına karar verilmesi suretiyle aynı Kanun’un 53/4. maddesine aykırı davranılması...*” Yarg. 13. CD., 22.2.2017, 3507/1602 (www.kazanci.com).

¹⁶³ **Erdener Yurtcan**, CMUK Şerhi, 3. bs., İstanbul, 2000, s. 1057.

bir suçun varlığı aranmaktadır. ETCK döneminde her ne kadar müsadereye karar verilmesi için mahkumiyet kararı aranmakta olsa dahi mevcut TCK'da müsadereye ilişkin hükümler incelendiğinde böyle bir ön koşulun aranmadığı sonucuna ulaşılabilecektir. Kaldı ki TCK'da sanığın ölümü ve davanın düşmesi halinde de davaya devam edilerek müsadereye tabi eşya ve maddi menfaatlerin müsadereyesine hükmedileceğine yer verilmektedir¹⁶⁴. Diğer yandan objektif cezalandırılabilme koşulu içeren suçlar bakımından da benzer şekilde değerlendirme yapmak mümkündür. Objektif cezalandırılabilme koşulunun gerçekleşmemiş olması halinde suç niteliğinde fiilin mevcut olduğu düşünüldüğünde güvenlik tedbiri uygulanabilecektir. Objektif cezalandırılabilme koşullarının failin cezalandırılması ile ilgili olduğu ve güvenlik tedbirinin ceza hukuku yaptırımını olmasa ile birlikte teknik anlamda ceza olmadığı da göz önünde bulundurulduğunda koşulun gerçekleşmemesinin ceza yaptırımını uygulanmasına engel bir durum olup, güvenlik tedbiri uygulanmasına engel teşkil etmediği söylenebilecektir¹⁶⁵.

c. Çocuklara Özgü Güvenlik Tedbirleri

TCK'nın yaş küçüğü ile ilgili düzenlemesine göre, 0-12 yaş arası çocukların ceza sorumluluğu yoktur. TCK m. 31/1' göre; "*Fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında, ceza kovuşturması yapılamaz; ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir*". TCK m. 33/1 gereği, fiili işlediği sırada onbeş yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler hakkında da bu hüküm uygulanacaktır. Buna göre, bu kişiler hakkında güvenlik tedbirlerinin uygulanması zorunluluk arz etmeyip, hakim tarafından gerekli görüldüğü takdirde uygulanabilecektir.

Ancak ikinci grup yaş küçüklerinin yani fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış olanların işlediği fiilin hukuki

¹⁶⁴ TCK m. 64/1; "*Sanığın ölümü halinde kamu davasının düşürülmesine karar verilir. Ancak, niteliği itibarıyla müsadereye tabi eşya ve maddi menfaatler hakkında davaya devam olunarak bunların müsadereyesine hükümlenir.*"

"...6831 sayılı Kanununun 27. maddesinin son fıkrasına göre de, damgasız ve nakliye tezeresiz emvalin kaçak sayılması gerekir. Şoför olan sanığın yasanın bu hükmünü çok iyi bilmesi ve yakalandığında cezai sorumluluktan ayrı nakilde kullanılan kamyonun zorunlu cihetine gidileceği için de, emvalin kaçak olup olmadığını araştırıp soruşturmada özel bir çaba sarfetmesi gerekeceği de doğaldır.

Bu açıklamalar yapıldıktan sonra, ölen sanık şoförün kamyonu ile naklettiği emvalin, kaçak olduğunu bilecek durumda olup olmadığı üzerinde durulması gerekir. Ölen sanığın kamyonu ile naklettiği emvalin kaçak olduğunu bilerek naklettiğinin, 6831 sayılı Kanununun 82. maddesine uygun olarak düzenlenen ve doğruluğu imzası ile tasdik edilen 11.1.1976 günlü suç tesbit zabıt varakasındaki açık, duruşmadaki ben odunların kaçak olup olmadığını bilmiyorum, M.B'den sordum, kaçak olmadığını söyledi ve ancak gece olduğu için ben bu kağıda bakmadım yolundaki tevilli ikrarı ile emvalin kaçak olduğunu bilerek naklettiği anlaşılmıştır. Bu açıklamalara ve ölen sanığın suçu müstakilen değil, mahkumiyetine karar verilen diğer sanık M.B. ile müştereken işlendiğinin anlaşılmasına ve 6831 sayılı Yasanın 108/4. maddesinin açık hükmüne göre, kaçak orman emvalinin naklinde bilinerek kullanılan kamyonun zorunlu karar verilmesi gerekir. İfade ancak suçun sanık tarafından müstakilen işlenmesi ve soruşturma sırasında ölmesi nedeniyle hakkındaki kamu davasının ortadan kaldırılması haline münhasırdır." YCGK, 13.3.1978, 3-33/80 (www.kazanci.com) (Özgenç, s. 824).

¹⁶⁵ Bekar, Objektif Cezalandırılabilme Koşulları, s. 167.

anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması hâlinde ceza sorumlulukları yoktur ve bu kişiler hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur. Yaş küçüklüğüne ilişkin bu husus, onbeş yaşını doldurmuş olup da onsekiz yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler hakkında da uygulama alanı bulacaktır (TCK m. 31/2, m.33). Bu durumda çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunacaktır.

Bu tedbirler koruyucu ve destekleyici tedbirlerdir. Koruyucu ve destekleyici tedbirler ÇKK'nın 5. maddesinde çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında alınacak tedbirler olarak yer almaktadır¹⁶⁶.

İnceleme konumuz olan CMK m. 223'ün 3. fıkrasının a bendi gereği, yüklenen suçla bağlantılı olarak yaş küçüklüğünün söz konusu olması halinde kişi hakkında kusurunun bulunmaması dolayısıyla ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilecektir.

d. Akıl Hastalarına Özgü Güvenlik Tedbirleri

Akıl hastalarına ilişkin düzenleme TCK m. 32'de yer almaktadır. Buna göre; "(1) Akıl hastalığı nedeniyle, işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış olan kişiye ceza verilmez. Ancak, bu kişiler hakkında güvenlik tedbirine hükmolunur". Akıl hastalarına ilişkin birinci durumda, akıl hastalığı nedeniyle kişinin işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin önemli derecede azalmış olması aranmaktadır. Bu düzenlemeye göre, bu kişiler hakkında güvenlik tedbirine hükmolunacaktır.

İlgili düzenlemeye göre ikinci durumda (TCK m. 32/2), kişinin işlediği fiille ilgili olarak TCK m. 32/1'de belirtildiği derecede olmamakla birlikte akıl hastalığı nedeniyle kişinin davranışlarını yönlendirme yeteneği azalmıştır. Bu durumda ise, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine yirmibeş yıl, müebbet hapis cezası yerine yirmi yıl hapis cezası verilecektir. Diğer hâllerde verilecek ceza, altıda birden fazla olmamak üzere indirilebilecektir. Diğer yandan mahkûm olunan ceza, süresi aynı olmak koşuluyla, kısmen veya tamamen, akıl hastalarına özgü güvenlik tedbiri olarak da uygulanabilecektir. Bu ihtimal-

¹⁶⁶ Çocuklara yönelik bu tedbirler ÇKK m.5/1'e göre şu şekildedir: a) Danışmanlık tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye,

b) Eğitim tedbiri, çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesine,

c) Bakım tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesine,

d) Sağlık tedbiri, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbî bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına,

e) Barınma tedbiri, barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamaya yönelik tedbirdir.

de söz konusu kişiler hakkında mahkûm olunan cezanın akıl hastalarına özgü güvenlik tedbiri olarak uygulanması zorunluluk arz etmemektedir.

Bununla birlikte TCK'nın akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirleri ile ilgili düzenlemesine göre (m. 57), fiili işlediği sırada akıl hastası olan kişi hakkında, koruma ve tedavi amaçlı olarak güvenlik tedbirine hükmedilir. Hakkında güvenlik tedbirine hükmedilmiş olan akıl hastası, yerleştirildiği kurumun sağlık kurulunca düzenlenen raporda toplum açısından tehlikeliliğinin ortadan kalktığına veya önemli ölçüde azaldığına belirtilmesi üzerine mahkeme veya hâkim kararıyla serbest bırakılabilir¹⁶⁷. Bu düzenlemeye göre, işlediği fiille ilgili olarak hastalığı yüzünden davranışlarını yönlendirme yeteneği azalmış olan kişinin yerleştirildiği yüksek güvenliklı sağlık kuruluşunda düzenlenen kurul raporu üzerine mahkûm olduğu hapis cezası, süresi aynı kalmak koşuluyla, kısmen veya tamamen, mahkeme kararıyla akıl hastalarına özgü güvenlik tedbiri olarak da uygulanabilir (TCK m. 57/6).

Diğer bir husus ise, suç işleyen alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlısı kişilerin durumudur. Bunlar hakkında güvenlik tedbiri olarak, alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlılarına özgü sağlık kuruluşunda tedavi altına alınmasına karar verilir. Bu kişilerin tedavisi, alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlılığından kurtuldukları zamana kadar devam eder. Bu kişiler, yerleştirildiği kurumun sağlık kurulunca bu yönde düzenlenecek rapor üzerine mahkeme veya hâkim kararıyla serbest bırakılabilir (TCK m. 57/7).

e. Mükerrirlere ve Özel Tehlikeli Suçlulara Uygulanan Güvenlik Tedbiri

Tekerrür, TCK m. 58'de yer almakta olup, önceden işlenen suçtan dolayı verilen mahkumiyet hükmünün kesinleşmesinden sonra yeni bir suçun işlenmesi hâlidir. Tekerrür halinde kişinin suç işlemeye kararlılık gösterdiği ve toplum açısından daha fazla tehlikeli olduğu kabul edilmektedir. ETCK döneminde tekerrür halinde ceza artırılmakta iken mevcut düzenlemede, tekerrür bir ceza artırımı nedeni olarak kabul edilmemektedir.

Kişinin önceden işlediği suç nedeniyle hapis veya adli para cezasına mahkûm edilmiş olması ve önceki mahkumiyet hükmünün infazından itibaren kanunda öngörülen belli süreler içinde yeni bir suçun işlenmesi halinde tekerrür hükümlerinin uygulanması gerekmektedir¹⁶⁸. Tekerrüre ilişkin süreler,

¹⁶⁷ Bu çerçevede sağlık kurulu raporu, tıbbi kontrol ve takibe ilişkin düzenlemeler, TCK m. 57'de devam eden fıkralarda düzenlenmiştir: "(3) Sağlık kurulu raporunda, akıl hastalığının ve işlenen fiilin niteliğine göre, güvenlik bakımından kişinin tıbbi kontrol ve takibinin gerekçesi gerekmediği, gerekiyor ise, bunun süre ve aralıkları belirtilir. (4) Tıbbi kontrol ve takip, raporda gösterilen süre ve aralıklarla, Cumhuriyet savcılığınca bu kişilerin teknik donanımı ve yetkili uzmanı olan sağlık kuruluşuna gönderilmeleri ile sağlanır. (5) Tıbbi kontrol ve takipte, kişinin akıl hastalığı itibarıyla toplum açısından tehlikeliliğinin arttığı anlaşıldığında, hazırlanan rapora dayanılarak, yeniden koruma ve tedavi amaçlı olarak güvenlik tedbirine hükmedilir. Bu durumda, bir ve devamı fıkralarda belirlenen işlemler tekrarlanır".

¹⁶⁸ TCK m. 58/2; "Tekerrür hükümleri, önceden işlenen suçtan dolayı; a) Beş yıldan fazla süreyle hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde, bu cezanın infaz edildiği tarihten itibaren beş yıl, b) Beş yıl veya daha az süreli hapis ya da adli para cezasına mahkûmiyet hâlinde, bu cezanın infaz edildiği tarihten itibaren üç yıl, geçtikten sonra işlenen suçlar dolaşısıyla uygulanmaz".

önceki mahkumiyetin infaz edilmiş olması ile işlemeye başlayacaktır¹⁶⁹. Tekerrür hükümlerinin uygulanması için cezanın infaz edilmiş olması gerekmez.

Fiili işlediği sırada onsekiz yaşını doldurmamış olan kişilerin işlediği suçlar dolayısıyla tekerrür hükümlerinin uygulanmayacağı belirtilmiştir (TCK m. 58/5). Bunun dışında hangi hallerde tekerrür hükümlerinin uygulanmayacağına tekerrüre ilişkin düzenlemede yer verilmiş olup¹⁷⁰, mükerrirlere özgü infaz rejiminin ve cezanın infazından sonra denetimli serbestlik tedbirinin, itiyadi suçlu, suçlu meslek edinen kişi veya örgüt mensubu suçlu hakkında da tekerrüre ilişkin hükümlerin uygulanması gerektiği belirtilmiştir (TCK m. 58/9).

Mevcut düzenlemeye göre, tekerrür hâlinde sonraki suça ilişkin kanun maddesinde seçimlik olarak hapis cezası ile adli para cezası öngörülmüşse, hapis cezasına hükmolunacaktır. Ayrıca hükmolunan ceza, mükerrirlere özgü infaz rejimine göre çektirilecek olup, mükerrir hakkında cezanın infazından sonra denetimli serbestlik tedbiri uygulanacaktır (TCK m. 58/7). CGTİHK'de yer alan "mükerrirlere özgü infaz rejimi ve denetimli serbestlik tedbir" başlıklı düzenleme (m. 108) gereği hakim tarafından mükerrir hakkında cezanın infazının tamamlanmasından sonra başlamak ve bir yıldan az olmamak üzere denetim süresi belirlenecektir. Tekerrür dolayısıyla belirlenen denetim süresinde, koşullu salıverilmeye ilişkin hükümler uygulanacaktır.

f. Tüzel Kişiler Hakkında Güvenlik Tedbirleri

Anayasanın 38. maddesine göre; "Ceza sorumluluğu şahsidir". Benzer düzenleme TCK m.20/1'de yer almaktadır: "Ceza sorumluluğu şahsidir. Kimse başkasının fülinden dolayı sorumlu tutulamaz". Bunun bir sonucu olarak TCK m. 20/2'de tüzel kişiler hakkında ceza yaptırımı uygulanamayacağı belirtilmektedir. Buradan yola çıkarak tüzel kişilerin suç faili olamayacağı ve belli bir amaca yönelik hareket edemeyeceği, hareket yeteneğinin bulunmadığı kabul edilmektedir¹⁷¹.

Tüzel kişiler hakkında ceza yaptırımı uygulanamamasına rağmen suç dolayısıyla kanunda öngörülen güvenlik tedbiri niteliğindeki yaptırımlar uygulama alanı bulacaktır. Bu güvenlik tedbirleri, TCK m. 60'da şu şekilde düzenlenmektedir: "1) Bir kamu kurumunun verdiği izne dayalı olarak faaliyette bulunan özel hukuk tüzel kişisinin organ veya temsilcilerinin iştirakiyle ve bu iznin verdiği yetkinin kötüye kullanılması suretiyle tüzel kişi yararna işlenen kasıtlı suçlardan mahkûmiyet hâlinde, iznin iptaline karar verilir. 2) Müsadere hükümleri, yararna işlenen suçlarda özel hukuk tüzel kişileri hakkında da uygulanır..."

¹⁶⁹ Özgenç, s. 841.

¹⁷⁰ TCK m. 58/4; "Kasıtlı suçlarla taksirli suçlar ve sırf askerî suçlarla diğer suçlar arasında tekerrür hükümleri uygulanmaz. Kasten öldürme, kasten yaralama, yağma, dolandırıcılık, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti ile parada veya kıymetli damgada sahtecilik suçları hariç olmak üzere; yabancı ülke mahkemelerinden verilen hükümler tekerrüre esas olmaz".

¹⁷¹ Buradaki fiil ehliyeti cezai fiil ehliyeti anlamındadır. Medeni hukukta tüzel kişilerin fiil ehliyeti, hak sahibi olabilme ve borç altına girebilme anlamına gelmektedir (Mustafa Dural/Tufan Öğüz, Türk Özel Hukuku, C. II, Kişiler Hukuku, İstanbul, 2016, kn. 1152. Nitekim tüzel kişilerin fiil ehliyetine dair düzenleme, Türk Medeni Kanunu m. 49'da yer almaktadır. Buna göre; "Tüzel kişiler, kanuna ve kuruluş belgelerine göre gerekli organlara sahip olmakla, fül ehliyetini kazanırlar".

Ancak TCK m. 60/3 gereği, bu hükümlerin uygulanmasının işlenen fiile nazaran daha ağır sonuçlar ortaya çıkarabileceği durumlarda, hâkim bu tedbir- lere hükmetmeyebilir. TCK m. 60'da yer alan güvenlik tedbirleri ancak Ka- nun'da belirtilen hâllerde uygulama alanı bulacaktır.

Tüzel kişinin yararına olarak veya faaliyeti çerçevesinde suç işlenmesi halinde ise tüzel kişi hakkında tüzel kişilere özgü güvenlik tedbiri uygulanabi- lecektir. Bu durumda tüzel kişi organlarında görev yapan, temsilcisi sıfatını taşıyan veya faaliyetleri çerçevesinde görev almış gerçek kişi suçun faili olmakla birlikte belirli suçların tüzel kişinin yararına işlenmesi durumunda tüzel kişi hakkında Kabahatler Kanunu m. 43/A gereği, idari para cezasına hükmedile- cektir¹⁷².

E. Davanın Reddi

Aynı fiil nedeniyle, aynı sanık için önceden verilmiş bir hüküm veya açılmış bir dava varsa davanın reddine karar verilir. Aynı fiilden dolayı bir kez yargılanma “*ne (non) bis in idem*” kuralı geçerli olmalı ve dava reddedilmeli- dir¹⁷³. Hüküm, Türkiye’de verilmiş olabileceği gibi yabancı ülkede de verilmiş olabilir. TCK’daki mevcut düzenlemeler incelendiğinde, yargılama yapılabilmesi için “yabancı ülkede hakkında hüküm verilmemiş olması” koşulunun açık şe- kilde belirtilmediği durumlar tartışma konusu yapılabilecektir. Bu kapsamda birinci ihtimal, yabancı ülkede suç işleyip de orada yargılandıktan sonra Türki- ye’ye gelen Türk vatandaşının Türkiye’de yeniden yargılanmasıdır (TCK m. 9). Bu arada açık düzenleme gereği, yeniden yargılanma yapılması mümkündür. İkinci ihtimal ise, bir yabancının TCK m. 13’de yazılı suçlar dışında, Türk ka- nunlarına göre aşağı sınırı en az bir yıl hapis cezasını gerektiren bir suçu ya- bancı ülkede Türkiye’nin zararına işlemesi ve Türkiye’de bulunması halidir (TCK m. 12)¹⁷⁴. Diğer bir ihtimal ise, TCK m. 13’de belirtilen suçların vatandaş veya yabancı tarafından, yabancı ülkede işlenmesi durumudur.

Davanın reddi, uyuşmazlığı çözmeyen ve uyuşmazlığın çözülemeyecek türden olduğuna dair bir karar olarak tanımlanmaktadır. Davanın reddi kararı,

¹⁷² **Özgenç**, s. 858. KK m. 43/A’da mevcut katalog suçların tüzel kişi yararına işlenmesi halinde tüzel kişiye idari para cezası uygulanmasına dair düzenlemenin milletlerarası hukuktan doğan zorunluluk nedeni ile getirilmiş olduğu belirtilmektedir ve bununla birlikte Türk ceza hukuku yaptırım sistemi ile uyumu noktasında eleştirilmektedir. Karşılığında idari para cezası öngörülen fiil, kabahat olarak nitelendirilmektedir. Ancak bu maddede sayılan suçların karşılığında idari para cezası uygulanmaktadır. Bu ne- denle aynı fiil, gerçek kişiler söz konusu olduğunda suç; tüzel kişi çerçevesinde işlendi- ğinde kabahat sayılacaktır. Ortaya çıkan bu duruma ceza sorumluluğun şahsiliği ilke- sinin gereklerine uyma çabasının neden olduğu ileri sürülmektedir (**Selman Dursun**, “Türk Ceza Hukuku Reformunun Ekonomi Ceza Hukukuna Etkileri”, Dünyada ve Tür- kiye’de Ceza Hukuku Reformları Kongresi 26 Mayıs – 4 Haziran 2010, C. II, İstanbul, 2013, s. 2246, 2247).

¹⁷³ **Roxin/Schünemann**, § 52, kn. 6.

¹⁷⁴ Yabancı tarafından işlenen suçu düzenleyen TCK m. 12’nin 2. fıkrası; “Yukarıdaki fıkra da belirtilen suçun bir Türk vatandaşının veya Türk kanunlarına göre kurulmuş özel hukuk tüzel kişisinin zararına işlenmesi ve failin Türkiye’de bulunması halinde, bu suçtan dolayı *yabancı ülkede hüküm verilmemiş olması koşulu* ile suçtan zarar görenin şikayeti üzerine fail, Türk kanunlarına göre cezalandırılır” şeklinde olup, TCK m. 12/1’den farklı olarak açık şekilde kişi hakkında hüküm verilmemiş olması koşuluna yer vermektedir.

gerçek anlamda son karar veya hüküm olarak adlandırılmaz. Belirttiğimiz üzere aynı sanık için önceden verilmiş bir hüküm ya da açılmış bir dava mevcut olduğu takdirde davanın reddi söz konusu olacaktır. Bu kararın verilmesi için yargılamanın sonuna kadar beklenmesine gerek yoktur. Bu nedenle davanın reddine dair kararın esasen “görünüşte son karar” olduğu ileri sürülmektedir¹⁷⁵.

Aslında CMK m. 223/7’de kesin hükmün önleme etkisinden dolayı bir biçimde söz edildiği söylenebilecektir. Kesin hükmün olumsuz etkisi, diğer bir deyişle önleme etkisi yukarıda değindiğimiz “*ne (non) bis in idem*” ilkesi ile ilgilidir. Bu ilkenin özünü ceza muhakemesinde tekrarlama yasağı oluşturmaktadır. Bu yasağın koşullarını, kişinin ve fiilin aynılığı oluşturmaktadır. Kişinin aynılığı koşulu, belirli bir fiilden dolayı yargılanan kişi hakkında aynı fiilden dolayı ikinci bir yargılamanın yapılmamasını gerektirecektir. Ceza muhakemesinde kesin hükmün önleme etkisi yargılanan ve hakkında kesin hüküm verilen kişi bakımından söz konusu olabilecektir. Böylece kesin hükmün önleme etkisinin ancak yargılanan kişi hakkında geçerli olduğu söylenebilecektir¹⁷⁶. Diğer yandan fiilin aynılığı meselesi değerlendirilmelidir. Kesin hükme konu teşkil eden fiilin ne zaman aynı olduğu sonucuna ulaşılabileceği de tartışmalıdır. Fiil kavramının ne olduğunun veya fiilin aynılığı ile ne anlaşılması gerektiğinin kanuni dayanağı bulunmamaktadır. Fiilin aynılığı meselesi ceza muhakemesinde dava konusu ile ilgilidir. Bir fiil, ceza davasının konusunu oluşturuyor ise, hüküm verilmiş olması durumunda aynı fiil başka bir ceza davasının konusu olamayacaktır¹⁷⁷.

F. Davanın Düşmesi

Türk Ceza Kanununda öngörülen düşme sebeplerinin varlığı ya da soruşturma veya kovuşturma şartının gerçekleşmeyeceğinin anlaşılması hallerinde, davanın düşmesine karar verilir. Dolayısıyla davanın düşmesine karar verilmesinin esasen iki şekilde mümkün olduğu söylenebilir. Bunlarda birincisi TCK’da öngörülen düşme sebeplerinin varlığıdır. Diğer ihtimal ise, belirttiğimiz üzere soruşturma veya kovuşturma diğer bir deyişle ceza muhakemesi şartının gerçekleşmemesi halidir.

¹⁷⁵ Yurtcan, Ceza Yargılaması Hukuku, s. 455.

¹⁷⁶ Yurtcan, Ceza Yargılaması Hukuku, s. 541 vd. Bu noktada maddi anlamdaki kesin hükmün aynı olayla ilgili bir başka şahıs hakkında tespit etkisine sahip olduğundan söz edilebilir. Somut olayda A hırsızlık suçundan beraat etmiş böylece davanın kesin hükümle sonuçlanmış olması halinde bu husus, B bakımından mahkumiyet konusu olabilir. Aynı şekilde A’nın mahkum olması ihtimalinde de aynı durum B bakımından beraate sebep olabilir (Roxin/Schünemann, § 52, kn. 10).

Bir görüşe göre, bu kuralın istisnası mevcuttur. Buna göre, söz konusu fiile ilişkin yargılanan kişiye isnat edilen fiilin maddi varlığının bulunmaması halinde veya objektif sebeplerin varlığı gerekçesiyle düşme kararı verilmiş ise, hükmün lehe olması halinde diğer sanıklara etki edebilecektir. Bu durum kesin hükmün önleyici etkisi için kişinin aynı olması koşuluna bir istisna niteliğindedir (Bu görüş için bkz. Kunter, kn. 150).

¹⁷⁷ Yurtcan, Ceza Yargılamasında Kesin Hüküm, s. 34. Burada kastedilenin aynı eylem, aynı kişi ve aynı konu hakkında açılan birden fazla dava olduğu ifade edilmektedir. Ancak maddi ceza hukuku anlamındaki fiil ile ceza muhakemesi hukukunda fiil aynı anlama gelmemektedir. Ceza muhakemesi anlamında fiil, failin suçun işlenmesinden önceki davranışları da dahil olmak üzere iddianamede mevcut fiil ile bağlantılı olan davranışların tamamıdır (Yenisey/Nuhoğlu, s. 777).

Düşme kararı için mutlaka yargılamanın sonu beklenmeyecek ve düşme nedeni ortaya çıktığı takdirde verilecektir. Bu karar, gerçek anlamda son karar veya hüküm olarak adlandırılmamakta olup, “görünüşte son karar” olarak nitelendirilmektedir¹⁷⁸. Diğer yandan usule ilişkin özellik arz eden düşme kararı, Alman ceza muhakemesinde de yapılan esasa ilişkin ve usule ilişkin hüküm ayırımında usule ilişkin hüküm olarak değerlendirilmektedir¹⁷⁹.

TCK'da yer verilen düşme sebepleri, sanığın ölümü (m. 64), af (m. 65), dava zamanaşımı (m. 66), şikayetten vazgeçme (m. 73/4)¹⁸⁰ ve önödemedir (m. 75). Gerek TCK'da gerek diğer kanunlarda olumlu/olumsuz soruşturma ve kovuşturma koşulları mevcut olabilir. Nitelikleri tartışmalı olmakla birlikte örneğin şikayet, izin, talep, önödeme, uzlaşma, yasama dokunulmazlığı, suç işlendikten sonra akıl hastalığı bu kapsamda incelenmektedir. Ceza muhakemesi koşulları gerçekleşmeden kamu davası açılmış ve fakat koşulun gerçekleşmeyeceği anlaşılıyorsa mahkeme düşme kararı verecektir. Bu kapsamda kamu görevlisinin görevi ile ilgili bir suç hakkında yetkili merciden izin alınmaksızın dava açılması durumu örnek verilebilir. Kamu görevlisi olan failin görevi sebebiyle işlemiş olduğu suçun soruşturma ve kovuşturmasına istisna getirilmemiş ise, soruşturma yapmak izne tabidir¹⁸¹. Soruşturma izni vermeye yetkili merciler ise, ilgili Kanun'da gösterilmiştir¹⁸². Bu durumda muhakeme koşulu olan yetkili merciden soruşturma izni alınması gerekirken koşul yerine getirilmemiş ve izin alınmamıştır. Bu hususun duruşma sırasında fark edilmesi halinde durma kararı, soruşturma izninin verilmemesi ihtimalinde de düşme kararı verilecektir. Durma kararı, düşme kararı ile ilgili olması nedeniyle kanun maddesinde birlikte yer almaktadır¹⁸³. Belirttiğimiz üzere soruşturmanın veya kovuşturmanın yapılması şarta bağlı tutulmuş olup da şartın henüz gerçekleşmediği anlaşılırsa; gerçekleşmesini beklemek üzere, durma kararı verilir. Durma kararı teknik anlamda bir hüküm olmayıp, bu karara itiraz edilebilir.

Durma kararından sonra yargılama durmaya sebep olan muhakeme engelinin ortadan kalkması ile devam edecektir¹⁸⁴. Yerine getirilebilir bir muhakeme engeline dayalı olarak verilen kararın ardından söz konusu engel giderildikten sonra muhakemenin yeniden yürütülmesi mümkün olacaktır¹⁸⁵. Ancak

¹⁷⁸ **Yurtcan**, Ceza Yargılaması Hukuku, s. 455.

¹⁷⁹ Bu düzenlemede yer verilen düşme kararının usule ilişkin şekli bir kesin hüküm olduğu ile ilgili bkz. **Ranft**, § 65, kn. 1868.

¹⁸⁰ “*Vicdani kanunun olduğu duruşma sürecini yansıtan tutanaklar belgeler ve gerekçe içeriğine göre yapılan incelemede başkaca nedenler yerinde görülmemiştir. Ancak; sanığın mağdur polis memuruna yönelik sövme suçunun görev nedeniyle olmayıp görev sırasında işlenmesi nedeniyle 5237 sayılı TCY'nin 131/1. maddesi uyarınca takibi yakınlığa bağlı suçlardan olması ve mağdurun yakınlığını geri alması karşısında, 5237 sayılı TCY'nin 73/4 ve CYY'nin 223/8. Maddeleri uyarınca kamu davasının düşürülmesi gerekirken yargılamaya devamla yazılı biçimde hükümlülük kararı verilmesi...*” Yarg. 4. CD., 21.01.2009, 2007/5527, 2009/421 (www.kazanci.com.tr) (**Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe**, Ceza Muhakemesi Hukuku, s.674).

¹⁸¹ **Turhan**, s. 430 vd.

¹⁸² Bu kapsamdaki yetkili merciler, 4483 sayılı Kanun'un “*İzin Vermeye Yetkili Merciler*” başlıklı 3. maddesinde yer almaktadır.

¹⁸³ **Yurtcan**, Ceza Yargılaması Hukuku, s. 455.

¹⁸⁴ **Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe**, Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 674.

¹⁸⁵ **Hellmann**, T.IV, § 5, kn. 3.

sebebin ortadan kalkmasından sonra muhakemeye nasıl devam edileceğine dair bir düzenleme mevcut değildir. Böyle bir durumda sebebin ortadan kalktığına öğrenilmesinden sonra “muhakemeye devam kararı” verilmesi gerektiği ifade edilmektedir¹⁸⁶.

Alman CMK § 260/3’te benzer şekilde bir muhakeme engelinin varlığı halinde düşme kararı verileceği belirtilmektedir. Nitekim muhakeme engelinin mevcut olması halinde düşme kararı verilmesi aleyhine değerlendirme, masumiyet karinesinin ihlali sonucunu doğurabilecektir¹⁸⁷.

G. Hüküm Sayılan Diğer Haller

CMK m. 223’e göre, adli yargı dışındaki bir yargı merciine yönelik görevsizlik kararı kanun yolu bakımından hüküm sayılır. Görevsizlik kararı aslında hüküm niteliğinde değildir. Ancak CMK’da mevcut bu düzenleme nedeniyle adli yargı dışındaki bir yargı merciine yönelik görevsizlik kararının kanun yolu bakımından hüküm sayıldığı ifade edilmektedir. Bu karar esasa ilişkin olmayıp, şekli bir karar niteliğindedir¹⁸⁸.

Bununla birlikte adli yargı içerisindeki mahkemeler bakımından görevsizlik kararı verilmesi hüküm değildir ve bunlar aleyhine itiraz kanun yolu uygulama alanı bulur. Nitekim CMK m. 5/2; “*Adli yargı içerisindeki mahkemeler bakımından verilen görevsizlik kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilir*” şeklindedir.

Görevsizlik kararının biri adli yargı olmak üzere iki farklı yargı koluna ilişkin olması gerektiği belirtilmektedir. Diğer bir deyişle aynı yargı yolu kapsamında yer alan mahkemeler arasındaki görevsizlik kararı hüküm olarak kabul edilemeyecektir. Söz konusu görevsizlik kararının farklı iki yargı koluna ilişkin olması gerekmektedir¹⁸⁹.

Bu düzenleme ile aslında işbölümü yönünden yetkisizlik kararına yönelik kanun yoluna yer verilmektedir. İş bölümü, aynı görevi gören değişik yargı organları içindeki yetki meselesidir. Görev, mahkemenin hangi uyumsuzluğu çözmeye yetkisine sahip olduğu ile ilgili bir meseledir ve örneğin asliye ve ağır ceza mahkemeleri arasındaki ilişki buna örnek verilebilir. Bununla birlikte söz konusu fıkra da yer verilen husus, davanın adliye dışındaki bir yargı organında görülecek olması durumuna ilişkindir¹⁹⁰. Örneğin söz konusu olayın idari yaptırım gerektiren bir kabahate ilişkin olması ve idari yargıda görülmesi gerektiğine karar verilmesi halinde adli yargı dışındaki bir yargı merciine yönelik görevsizlik kararı verilecektir.

Kanun’da anılan düzenleme ile söz konusu kararın hüküm sayılmasının sonucu, bu karara karşı istinaf (BAM faaliyete geçene kadar “temyiz”) yolunun açık olmasıdır¹⁹¹. Ancak bu kararın uyumsuzluk çözen bir mahiyette olmaması

¹⁸⁶ **Yenisey/Nuhoğlu**, s. 782.

¹⁸⁷ **Kindhäuser**, Strafprozessrecht, § 24, kn. 6.

¹⁸⁸ **Seiler**, § 8, kn. 863.

¹⁸⁹ **Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe**, Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 675.

¹⁹⁰ **Yurtcan**, Ceza Yargılaması Hukuku, s. 458, 459.

¹⁹¹ YCGK’nun vermiş olduğu bir kararda bu husus şu şekilde izah edilmiştir: “...5320 sayılı Yasanın 8. maddesi uyarınca halen yürürlükte bulunan 1412 sayılı CYUY’nun 305. maddesinde hükümlerin temyiz yasa yoluna tabi oldukları belirtilmiş, 5271 sayılı CYY’nun 223. maddesinde ise hükümler; Beraat, Ceza verilmesine yer olmadığı, Mahku-

ve istinaf kanun yoluna imkan tanınması eleştirilmektedir¹⁹². Öte yandan adli yargı dışındaki bir yargı merciine yönelik görevsizlik kararının istinafa tabi olması için hüküm olarak kabul edildiği belirtilmektedir¹⁹³. Böylece kanun koyununun uyuşmazlığı çözen bir mahiyette olmadığı için hüküm olarak kabul edilemeyecek bu görevsizlik kararını, kanun yolu bakımından hüküm olarak kabul ettiği ve bu karar aleyhine itiraz değil; istinaf yoluna başvurulması gerektiği ifade edilmektedir¹⁹⁴.

Diğer yandan Anayasa m. 158'de, “*Uyuşmazlık Mahkemesi adli, idari ve askeri yargı mercileri arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarını kesin olarak çözümlenmeye yetkilidir*” şeklinde bir düzenlemeye yer verilmiştir. Adli yargı dışındaki bir yargı merciine yönelik görevsizlik kararının istinafa tabi olmasının, uyuşmazlık yargısını ve Uyuşmazlık Mahkemesi'ni etkisiz ve işlevsiz hale getireceği eleştiri konusu yapılmaktadır¹⁹⁵. Diğer yandan adliye içindeki bir yargı organı tarafından verilen kararda uyuşmazlığın adliye dışında bir mahkeme tarafından çözüleceği belirtildiğinde Anayasa'nın bu hükmü uygulama alanı bulacaktır. Buradan yola çıkılarak CMK m. 223'ün son fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmektedir¹⁹⁶. Esasen bu düzenlemenin (m. 223/10), kararın kesinleşebilmesi bakımından yerinde olduğu söylenebilir. Bundan sonra ise, AY m. 158'nin uygulanması söz konusu olacaktır.

Sonuç

Çalışmada hüküm kavramına değinildikten sonra CMK m. 223'te yer alan hüküm çeşitleri incelenmiştir. Beraat hükmü verilecek hallerden biri, suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmamasıdır Ancak böyle bir durumda beraat hükmü delil yetersizliğinden değil; yüklenen suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmaması nedeniyle verilmelidir. Çünkü sanığın fiili işlediği kuşkuyla yer bırakmayacak şekilde ispatlanmadığı takdirde, sanığın fiili işlediği ve fakat yeterli delil bulunmadığı şeklinde aleyhine yorum yapılmamalıdır.

Beraat hükmü verilmesi gereken hallerden failin kast ve taksirinin bulunmamasına yer verilmiştir. Ancak bazı suçlar bakımından manevi unsurlar bağlamında kast ve taksir dışında aranan maksat, amaç, saik gibi kasttan ayrı sübjektif hallerin bulunmaması halinde ne şekilde karar verileceğine dair bir açıklık yoktur. Sadece suçun manevi unsurları olan kast ve taksir ile hukuka aykırılık unsurunun bulunmaması halinde beraat hükmünün verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu durumda suçun unsurları gerçekleşmemiş sayılacağı için beraat hükmünün verilmesi gerekmekte olup, bu husus tek başlık altında

---

müyet, Güvenlik tedbirine hükmedilmesi, Davanın reddi, Davanın düşmesi şeklinde sınırlı bir şekilde sayılmış, maddenin son fıkrasında ise “Adli yargı dışındaki bir yargı merciine yönelik görevsizlik kararları'nın yasayolu açısında hüküm sayılacağı açıkça belirtilmiştir. ...Yasa koyucu bu nedenle, gerçekte itiraza tabi olan görevsizlik kararlarını sırf bu hele münhasır olmak üzere, hüküm saymak suretiyle, temyiz yasayoluna tabi kılmıştır. Burada temyize konu olacak karar önemle vurgulamak gerekir ki, yalnızca görevsizlik karardır.” (Balçı, s. 356 vd.).

¹⁹² **Yurtcan**, Ceza Yargılaması Hukuku, s. 458, 459.

¹⁹³ **Balçı**, s. 14.

¹⁹⁴ **Kurşun**, s. 166.

¹⁹⁵ **Doğan**, Ceza Muhakemesinde Hüküm, s. 182; Balçı, s. 355.

¹⁹⁶ **Yurtcan**, Ceza Yargılaması Hukuku, s. 459.

ifade edilebilir. Ancak bu maddenin ceza hukuku kurumlarına dair doktrindeki tartışmalara açıklık getirecek bir biçimde düzenlendiğini görmekteyiz. Aynı yaklaşımın ceza verilmesine yer olmadığı kararının verilmesi gereken hallerde de mevcut olduğu söylenebilir. Burada da ceza hukuku kurumlarının hukuki nitelendirmelerine açıklık getirecek şekilde verilecek hüküm belirtilmiştir. Bu kapsamda kusurun bulunmaması ve fiilin suç olma özelliğini devam ettirmesi şeklinde ayırım yapılmaktadır. Ancak kusurun bulunmadığı hallerde de fiil suç olma özelliğini devam ettirmektedir. Sadece diğer hallerde fiil suç olma özelliğini devam ettirmekle birlikte kusur da mevcuttur.

CMK'da (m. 223/3) yapılan bu ayrıma göre kusurun bulunmaması dolayısıyla ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilecek hallerden birinci grup yaş küçükleri ve yapılan yollama ile yine birinci grup sağır-dilsizler hakkında TCK'daki düzenlemeye göre ceza kovuşturması yapılamayacağı, ancak çocuklara özgü güvenlik tedbirinin uygulanabileceği; CMK'daki düzenlemeye göre ise, ceza kovuşturmasının yapılabileceği ve ceza verilmesine yer olmadığı kararının verileceği yer almaktadır. Bu şekilde ifade farklılıklarının mevcut olmamasının yerinde olacağı söylenebilir.

CMK m. 223/3-a'da sadece "geçici nedenler" belirtilmek suretiyle irade dışı alınan alkol veya uyuşturucu madde etkisinde suç işlenmesi haline yer verilmemiştir. Bu durumda da gerek geçici bir nedenle gerek irade dışı alınan alkol veya uyuşturucu madde etkisiyle işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış olan kişi hakkında ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilecektir. CMK m. 223/3-b'de yer alan hallerden hukuka aykırı bağlayıcı emrin yerine getirilmesi ve zorunluluk halinde kusurun bulunmaması nedeniyle ceza verilmesine yer olmadığı kararı verileceği belirtilmektedir. TCK'da mevcut bu müesselerin hukuki nitelikleri hakkında farklı görüşler ileri sürülmektedir. Ancak CMK'nın bu maddesi dikkate alındığında bu kurumların kusurluluğu kaldıran hal oldukları tespit edilmelidir.

CMK m. 223/4-b'de ise, açık şekilde şahsi cezasızlık sebeplerinin mevcut olması halinde ceza verilmesine yer olmadığı kararının verileceği belirtilmiştir. Objektif cezalandırılabilme koşulu içeren suçlar bakımından bu koşulun yokluğu halinde ne yönde hüküm verileceği ise belirtilmemiştir. Bu koşullar, kişi hakkında verilecek hüküm noktasında ceza muhakemesinde kıyasın yasak olmaması nedeniyle şahsi cezasızlık sebeplerine benzetilerek bir değerlendirme yapılabilecektir. Dolayısıyla objektif cezalandırılabilme koşulunun mevcut olmaması durumunda beraat değil; ceza verilmesine yer olmadığı kararı (CMK m. 223/3, 4) verilecektir.

CMK m. 223/4-d kapsamında haksızlık içeriğinin azlığı kavramı değerlendirilmelidir. Haksızlık içeriğinin azlığı, her suç bakımından incelenebilir bir husus olup, işlenen tipik ve hukuka aykırı fiilin varlığı nedeniyle beraat hükmünün verilmesine engel teşkil etmektedir. İşlenen fiilde haksızlık içeriği az da olsa mevcuttur ve bu nedenle kişi hakkında beraat kararı verilmeyecektir; ancak ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilebilecektir.

Davanın reddi, usule ilişkin ve yargılamayı sonuçlandıran bir karardır. Aynı fiil nedeniyle, aynı sanık için önceden verilmiş bir hüküm veya açılmış bir dava varsa davanın reddine karar verilecektir. Burada fiil kavramının ne olduğunun veya fiilin aynılığı ile ne anlaşılması gerektiğinin kanuni dayanağı bulunmamaktadır. Fiilin aynılığı meselesi ceza muhakemesinde dava konusu ile ilgili bir durum olup, fiilin ne zaman aynı kabul edileceği belirlenmelidir. Bu-

nunla birlikte düşme kararı ve adli yargı dışındaki bir yargı merciine yönelik görevsizlik kararı da usuli hüküm olarak nitelendirilebilecektir.

Kısaltmalar

Alm. CK	: Alman Ceza Kanunu (StGB)
Alm. CMK	: Alman Ceza Muhakemesi Kanunu (StPO)
Art.	: Article
Aufl.	: Auflage
AY	: Anayasa
AYM	: Anayasa Mahkemesi
BAM	: Bölge Adliye Mahkemeleri
Bd.	: Band
bs.	: Bası
C.	: Cilt
CGTİHK	: Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
CHD	: Ceza Hukuku Dergisi
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
CMUK	: Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
ÇKK	: Çocuk Koruma Kanunu
dn.	: dipnot
Ed.	: Editör
ETCK	: Eski Türk Ceza Kanunu
f.	: fıkra
GÜHFD	: Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HPD	: Hukuki Perspektifler Dergisi
K.	: Kanun
KK	: Kabahatler Kanunu
kn.	: Kenar numarası
m.	: Madde
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
T.	: Teil
TAAD	: Türkiye Adalet Akademisi Dergisi
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TCK	: Türk Ceza Kanunu
vd.	: ve devamı
Y.	: Yıl
YCGK	: Yargıtay Ceza Genel Kurulu
Yarg.	: Yargıtay

KAYNAKÇA

- Akbulut, Berrin**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2015.
- Artuk, Mehmet Emin/Ahmet Gökçen/A. Caner Yenidünya**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 7. bs., Ankara, 2013.
- Balcı, Murat**, Ceza Muhakemesinde Hüküm ve Çeşitleri, Ankara, 2013.
- Bekar, Elif**, Objektif Cezalandırılabilme Koşulları Bağlamında Türk Ceza Kanunu'nda Yer Alan Suçlar, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, yayımlanmamış doktora tezi, 2016.
- Bekar, Elif**, Türk ve Amerikan Ceza Hukukunda Zorunluluk Hali, Ankara, 2013.
- Beulke, Werner**, Strafprozessrecht, 12. Aufl., Heidelberg, 2012.
- Centel, Nur/Hamide Zafer**, Ceza Muhakemesi Hukuku, 13. bs., İstanbul, 2016.
- Centel, Nur/Hamide Zafer/Özlem Çakmut**, Türk Ceza Hukukuna Giriş, 9. bs., İstanbul, 2016.
- Demirbaş, Timur**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 10. bs., Ankara, 2014.
- Deniz, İsmail**, Ceza Muhakemesinde Hüküm, Ankara, 2014.
- Doğan, Koray**, Ceza Muhakemesinde Belirsizlik Kuşkudan Sanık Yararlanır İlkesi "in dubio pro reo", Ankara, 2016.
- Doğan, Koray**, "Ceza Muhakemesinde Hüküm", CHD, Y. 3, S. 7, 2008.
- Donay, Süheyl**, Güncelleştirilmiş Ceza Yargılaması Hukuku, İstanbul, 2015.
- Dönmezer, Sulhi/Sahir Erman**, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım, C. II, 10. bs., İstanbul, 1994.
- Dural, Mustafa/Tufan Öğüz**, Türk Özel Hukuku, C. II, Kişiler Hukuku, İstanbul, 2016.
- Dursun, Selman**, "Türk Ceza Hukuku'nda Emrin İfasının Hukuki Niteliğinin Alman ve İtalyan Ceza Hukuku'yla Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi", GÜHFD, C. XVIII, S. 2, 2014.
- Dursun, Selman**, "Türk Ceza Hukuku Reformunun Ekonomi Ceza Hukukuna Etkileri", Dünyada ve Türkiye'de Ceza Hukuku Reformları Kongresi 26 Mayıs – 4 Haziran 2010, C. II, İstanbul, 2013.
- Erem, Faruk/Ahmet Danışman/Mehmet Emin Artuk**, Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14. bs., Ankara, 1997.
- Ersoy, Uğur**, Ceza Hukukunda Objektif Cezalandırılabilme Şartları, Ankara, 2015.
- Feyzioğlu, Metin**, "5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Hakkında Bazı Tespit ve Değerlendirmeler", (Çevrimiçi) <http://www.feyzioglu.av.tr/yayin/5271-sayili-ceza-muhakemesi-kanunu-hakkinda.html>
- Fuchs, Helmut**, Österreichisches Strafrecht Allgemeiner Teil I, 7. Aufl., Wien, 2008.
- Göbel, Klaus**, Strafprozeß, Handbuch der Rechtspraxis (HRP), 5. Aufl., München, 1996.
- Hafizoğulları, Zeki/Muharrem Özen**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 2. bs., Ankara, 2010.

- Hakeri, Hakan**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14. bs., Ankara, 2012.
- Hellmann, Uwe**, Strafprozessrecht, Berlin, 1998.
- İçel, Kayıhan/A. Hakan Evik**, İçel Ceza Hukuku Genel Hükümler, 2. Kitap, 4. bs., 2007.
- İçel, Kayıhan/Füsün Sokullu-Akıncı/İzzet Özgenç/Adem Sözüer/Fatih S. Mahmutoğlu/Yener Ünver**, İçel Suç Teorisi, 2. Kitap, İstanbul, 2000.
- İyilikli, Ahmet Cahit**, Hukuk Yargılamasında Kesin Hüküm, Ankara, 2016.
- Karakehya, Hakan**, Ceza Muhakemesinde Maddi Gerçeğin Tespiti, Ankara, 2016.
- Karakehya, Hakan**, “Dolaylı Maddi Gerçek: Ceza Muhakemesinde Yargılama Makamının Maddi Gerçeğe Deliller Aracılığıyla Ulaşma Zorunluluğu Üzerine”, TAAD, Y. 7, S. 27, 2016.
- Kartal, Melik**, Karşılaştırmalı Hukuk Işığında Kamu Davasının Açılmasında Cumhuriyet Savcısının Takdir Yetkisi, İstanbul, 2015.
- Kindhäuser, Urs**, Allgemeiner Teil, 6. Aufl., Baden-Baden, 2013.
- Kindhäuser, Urs**, Strafprozessrecht, 3. Aufl., Baden-Baden, 2013.
- Koca, Mahmut/İlhan Üzülmez**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 9. bs., Ankara, 2016.
- Kunter, Nurullah**, Ceza Muhakemesi Hukuku, 9. bs., İstanbul, 1989.
- Kunter, Nurullah/Feridun Yenisey/Ayşe Nuhoğlu**, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, Birinci Kitap, 17. bs., İstanbul, 2009.
- Kurşun, Günal**, Ceza Muhakemesinde Hüküm, Ankara, 2016.
- Maden, Mehmet**, Hapis Cezasına Seçenek Yapıtlarımlar, Ankara, 2012.
- Mahmutoğlu, Fatih Selami/Serra Karadeniz**, Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler Şerhi, İstanbul, 2017.
- Mayer, Hellmuth**, Strafrecht Allgemeiner Teil, Stuttgart, 1967.
- Önder, Ayhan**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, C.II-III, İstanbul, 1992.
- Özbek, Veli Özer/Koray Doğan/Pınar Bacaksız/İlker Tepe**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 7. bs., Ankara, 2016.
- Özbek, Veli Özer/M. Nihat Kanbur/Koray Doğan/Pınar Bacaksız/İlker Tepe**, Ceza Muhakemesi Hukuku, 2. bs., Ankara, 2011.
- Özgenç, İzzet**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 12. bs., Ankara, 2016.
- Öztürk, Bahri/Durmuş Tezcan/Mustafa Ruhan Erdem/Özge Sırma Gezer/Yasemin Saygılar Kırıt/Özdem Özaydın/Esra Alan Akcan/Efser Erden Tütüncü**, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 10. bs., Ankara, 2016.
- Öztürk, Bahri/Mustafa Ruhan Erdem**, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, 15. bs., Ankara, 2015.
- Ranft, Otfried**, Strafprozeßrecht, 3. Aufl., Stuttgart, 2005.
- Regge, Jürgen/Christian Pegel**, Münchener Kommentar StGB, Ed. Wolfgang Joecks/Klaus Miebach, 2. Aufl., München, Bd. 4, 2012.
- Roxin, Claus/Bernd Schünemann**, Strafverfahrensrecht, 26. Aufl., München, 2009.

- Seiler, Stefan**, Strafprozessrecht, 9. Aufl., Wien, 2008.
- Soyaslan, Doğan**, Ceza Muhakemesi Hukuku, 4. bs., Ankara, 2010.
- Sözüer, Adem**, “Türk Ceza Hukuku’nda Öngörülen Mazaret Sebeplerine İlişkin Soru ve Cevaplar”, Hukuki Perspektifler Dergisi, S.6.
- Şahin, Cumhur/Neslihan Göktürk**, Ceza Muhakemesi Hukuku II, 2. bs., Ankara, 2013.
- Şenses, Erkan**, “Ceza Muhakemesinde “Beraat” Hükmü Verilen Haller”, TBB Dergisi, 2012 (98).
- Taner, M. Tahir**, Ceza Muhakemeleri Usulü, 3. bs., İstanbul, 1955.
- Toroslu, Nevzat**, Ceza Hukuku Genel Kısım, 13. bs., Ankara, 2009.
- Turhan, Faruk**, Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara, 2006.
- Ünver, Yener/Hakan Hakeri**, Ceza Muhakemesi Hukuku, 12. bs., Ankara, 2016.
- Weigend, Thomas**, Çev. Ali Emrah Bozbayındır, “Ceza Muhakemesi Gerçeği mi Arıyor? Bir Alman Perspektifi”, CHD, Y. 1, S. 2, 2006.
- Wessels, Johannes/Werner Beulke/Helmut Satzger**, Strafrecht Allgemeiner Teil, 43. Aufl., Heidelberg, 2013.
- Wolter, Jürgen**, Wahlfeststellung und In Dubio Pro Reo, Berlin, 1987.
- Yenisey, Feridun/Ayşe Nuhoglu**, Ceza Muhakemesi Hukuku, 4. bs., Ankara, 2016.
- Yenisey, Feridun/Gottfried Plagemann**, Alman Ceza Kanunu Strafgesetzbuch (StGB), 2. bs., İstanbul, 2015.
- Yerdelen, Erdal**, Ceza Muhakemesinde Hükmün Gerekçesi, Ankara, 2015.
- Yurtcan, Erdener**, Ceza Yargılaması Hukuku, 12. bs., İstanbul, 2007.
- Yurtcan, Erdener**, CMUK Şerhi, 3. bs., İstanbul, 2000.
- Yurtcan, Erdener**, Ceza Yargılamasında Kesin Hükmü, İstanbul, 1987.
- Zafer, Hamide**, Ceza Hukuku Genel Hükümler (TCK m.1-75), 6. bs., İstanbul, 2016.